

25-та ЧОРНОБИЛЬСЬКА ВЕСНА

Ірина ОЛІЙНИК
Фото автора
Чорнобиль-Київ

Меморіальний комплекс "Зірка Полин", який виріс посеред 25-ї Чорнобильської весни в зоні відчуження, має вигляд оази серед пустелі, яскравого вибуху поміж темних фарб, повністю руйнуючи усталений стереотип самого поняття "меморіал". "Зірка Полин" — це не інформаційно-дидактична, мертва й застигла експозиційна площа, а пульсуючий, вічно живий світ асоціацій, роздумів, мрій, ностальгії. Ось чому ви не знайдете тут екскурсовода, бо рухатиметеся за допомогою власної інтуїції, керуючись емоційним компасом. Заблукати тут важко, оскільки "Зірка Полин" — це музей і парк в одній площині, автором якого є народний художник України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Анатолій Гайдамака.

Та краще все ж таки розпочати з метафоричного музейного буття, обрамленого силою-силенню лелек серед ядерних спалахів. Наступною особливістю музею є те, що ви не знайдете в ньому жодного інформаційного матеріалу про аварію 1986 року та її наслідки. "...народжені у віці хіросім", ми й так багато знаємо про неї і в кожного з нас є свій власний Чорнобиль. До того ж ми усвідомили, за Ж.-П. Сартром, що "минуле" й "майбутнє" є ілюзією, оскільки постійно повертається в "тепер". Тому, перетнувши символічну рамку дозиметричного контролю, маємо можливість у замкненому метафоричному просторі, який матеріалізується в конкретних речах, погортати сторінки власної пам'яті, оскільки загальновідомо, що все у світі існує лише в тій мірі, в якій ти його сприймаєш. Опинившись у дзеркально сяючому просторі на крихкій прозорій естакаді, ти поринаєш у світ образів-символів, які акумулюються в єдину яскраву площину "спалахів пам'яті", сформовану на підсвідомому рівні. Духовний простір матеріалізується тут шляхом накладання абстрактного й емоційного рівнів на предметний. В експозиції відсутні стенди, вітрини та чіткі композиційні схеми, проте відверто зримим є передчуття вибуху енергетичної системи в просторі й часі, до якого ви долучаєтеся, ставши самі частиною експозиції, перебираючи на себе задовані емоції, та віддаючи свої власні. Увесь простір побудовано за колажним принципом згідно з конкретно естетичною програмою на ґрунті самотутньої естетики оптимізму з легким серпанком світлого суму.

Ця суміш життєлюбства з прихованим болем і гіркотою по вінці переповнена пластикою, музикою, яскравими фарбами, увірвала в себе всі види мистецтва. Вона вливається в полотно, де на різних рівнях переплелися лаконізм глибокого підтексту та умовність візерунків абстрактного мислення, обрамлені в декоративну символіку українства, з глибоким зануренням у знакову систему світових культур на рівні підсвідомості. Кожен має можливість тут відкрити око власної душі, пропустивши через себе зоряний простір, яблуковий шал, рушниковий потік, погойдати свої спогади в колісці, помріяти, посумувати, навіть поплакати. Ця символіка не є мертвим історичним начинням, а живою правдою реального дійства з ефектом 3D-шоу: віртуально-руководного та космічно-незбагненного, насиченого неземними енергіями, які стають джерелом варіацій-роздумів. У цій площині повністю відсутня енергія відчаю та скорботи, натомість під відео та аудіоряд триває процес очищення й моделювання свідомості. Саме в такий спосіб створюється ефект відчуття позачасових реалій, формується ідея ілюзорності земного буття й часу. А сам час у цьому просторі представлений так, що реальність у ньому має навіть різний темпоритм: котяться яблука — одна швидкість, колиски летять — інша, майорять рушники, розсипаються фото-



картки, летять птахи — це вже інший ритм. Не лише час, а й сам простір символів не має конкретних координат і точок відліку: реалії світу показані, то з найближчого ракурсу, то з космосу, а то знаходимо їх під нашими ногами. Місце ж самої людини в ньому теж не є чітко визначеним: вона не жива, але й не мертва, речі наче є, але вони або в небі, або під землею. Єдина підказка до дії — це поетичні тексти, емоційні сплески, які мають на меті допомогти людині матеріалізуватися, відшукати саму себе, зібрати до купи в цьому безмірі й переосмислити власне життя.

На території Меморіального парку ви не знайдете традиційних пафосних монументів. Метафора, вийшовши за межі Музею, розгортається далі на території комплексу.

Дзвони на символічних твелах із реактора, як шана тим, хто назавжди залишився в Чорнобильській весні, і тим, хто й сьогодні тут через 25 років.

Саме Третій Ангел, який "...засурмив і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела. А імення зорі тій Полин" (об. Св. Івана Богослова 8 (10,11), велично височить над Меморіальним парком.

Парк — апогей Чорнобильського простору, вертикаллю якого є: земля — небо, а горизонталлю — дорога без кінця, як зв'язок між минулим і сучасним. На "Хресній дорозі" — 180 дороговказів населених пунктів, одні з яких реально вже не існують, залишаючись лише на картах пам'яті та в спогадах, інші існують лише умовно.

Далі — Поштова площа, посеред якої дерево, що є уособленням Світового Дерева, тобто зменшена копія світобудови, яка тра-

диційно асоціювалась із величезним деревом, верхівка якого сягала неба, а корені пекла. Верхівка дерева — наче голова людини, все світ подібний до будови людського тіла. Голова — верхівка, ноги — корені, тіло — стовбур. Саме тут, на гілках цього Дерева життя, кожен, хто втратив 1986 року рідні домівки, може залишити свої ключі від них. Тут є можливість укинути листа в минуле до поштової скриньки під деревом або отримати там звісточку від когось із колишнього життя. Це символічне місце зустрічей і спогадів.

Від Поштової площі дорога веде до композиції "В одному човні". Перед нами постає катер — реальний учасник ліквідації наслідків аварії. Тепер він перетворився на підсвічник, де можна поставити свічку й помолитися біля нього за тих, хто відплив уже в інші світи. Різними мовами з вітрил лунає застереження: "Ми всі в одному човні!"

Доказом того є події в Японії. Пам'ятний знак Хіросіма-Фукусіма, що є свідченням єднання в протистоянні небезпеці всієї земної цивілізації.

Саме в цей день розпочинає своє життя Чорнобильський сад. Щойно висаджені на відкритому просторі квіти й дерева вселяють надію на те, що тут звучатиме музика гілок, напнуть свої білі вітрила вишні й сакури, все потоне в квітах.

Символічним є те, що меморіальний комплекс відкривається на Світлому тижні, в час, коли світло Христового Воскресіння осяє Землю, в час єднання живих і мертвих. Він вириває в безмежно трагічному просторі як Великодня писанка в яскравому вибуху лелек серед ядерних спалахів.

ХРЕСТОМ І РОЗБОЄМ?..



2

ЖИВУ В МОСКВІ, АЛЕ Я УКРАЇНЕЦЬ!



4

УСМІХНЕНИЙ САТИРИК ОЛЕГ ЧОРНОГУЗ



8

НЕЗАБУТНІЙ ВІКТОР ЗАРЕЦЬКИЙ



12

ЯНГОЛИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ



15



Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Володимир УДОВИЧЕНКО,
міський голова Славутича, доктор
технічних наук:

— Славутич почали будувати тому, що тодішнє місто будівельників і працівників атомної станції — Прип'ять — назавжди стало мертвим містом. І після рішення влади СРСР продовжувати експлуатацію ЧАЕС і водночас ліквідувати наслідки аварії, спеціально для обслуговування станції й створили нове місто. На території Чернігівської області, яка виявилася менше забрудненою внаслідок аварії. А адміністративно Славутич було включено до Київської області. Вже восени 1986-го почалося його будівництво, а 1988-го було вручено перші ордери новоселам.

Щодо Прип'яті, колись чудового, квітучого, нині мертвого міста, до нього варто ставитися як до символу поразки, і не лише України, а й людства загалом. І Фукусіма в Японії це підтверджує. А Славутич мав би стати і став символом відродження: як зразок місцевого самоврядування, приклад вдалої економічної моделі самого міста і пов'язаного з ним доволі бідного регіону — Чернігівщини. Розвиток міста допомагає відроджувати наше занедбане українське село. Воно в тяжкій ситуації, особливо райони, що постраждали від аварії. А це, нагадаю, 100 тисяч квадратних кілометрів, в основному, в Україні, Білорусі, Росії, 5 тисяч населених пунктів, 5 мільйонів мешканців. Ми обрали для Славутича модель міста з високими соціальними стандартами, розвинутою інфраструктурою. На прикладі цього технополісу прагнули показати, як саме має відроджуватися постражданий регіон. Досить ефективно реалізували проект вільної економічної зони, створили привабливі умови для підприємництва. І якщо в багатьох подібних невеликих містах чекають лише дотацій, преференцій від держави, то в нас власні прибутки від економічної діяльності вже *вдвічі* перевищили такі преференції. Сподіваємося, років за 10—20 цей бідний край буде зовсім іншим. Звісно, за підтримки держави. Вдалий приклад є: шойно завершена реконструкція автотраси від Чернігова до Чорнобиля, із заїздом у Славутич, що дуже важливо для наших місць. Причому це міжнародна траса, нею їдуть із Білорусі, Прибалтики.

А філософію підходу до енергетики треба кардинально змінити. Так, нам дуже потрібна електроенергія. Та на першому місці безпека. Якщо поки що не можемо її гарантувати, треба, крім ядерної, залучати інші види енергії. Ще один суттєвий момент: чим енергоефективнішим буде виробництво, тим меншою буде потреба в електроенергії. Славутич став одним із чотирьох міст країни, які заснували Асоціацію енергоефективних міст, ми долучилися й до такої європейської асоціації. А закриття ЧАЕС спонукало нас саме до ефективного використання енергії. Для прикладу всього дві цифри: до закриття станції місто споживало 41 мільйон кубометрів газу, за минулий рік лише 22 мільйони.

Світ тісний. Маємо об'єднувати зусилля. Але чомусь зник Міжнародний Чорнобильський центр. Невже зник інтерес до надзвичайно важливих досліджень? Тому зараз, може, разом з Японією, варто відновити роботу центру. Після Чорнобиля, а тепер Фу-

ТАКИЙ ЖОРСТОКИЙ «МИРНИЙ АТОМ»



У столичній агенції “Укрінформ” Українська конфедерація журналістів провела “круглий стіл”, присвячений 25-річчю Чорнобильської катастрофи. В заході під назвою “Проблеми екології — тривога світу” взяли участь науковці, представники громадських екологічних організацій, державних структур. Йшлося і про трагічні наслідки аварії, і про те, чи стало це, як і події в Японії, уроком для людства, чи спонукало до абсолютно нового екологічного мислення? Чи не надто похапливо людство береться за освоєння новітніх технологій, не дослідивши належно можливих ризиків для планети? Чим і як швидко ми зможемо замінити ядерну енергетику? Ось основні моменти обговорення.

кусіми, час полишити ілюзії про “мирний атом”. І витрати на безпеку атомних станцій, а особливо на ліквідацію наслідків аварій, цілком співмірні з інвестиціями, які б дозволили повністю перейти до неядерної енергетики.

Олег ІЗЮМЕНКО (Швеція),
координатор міжнародного екологічного руху 350.org.:

— Кілька тижнів тому я уважно слідував за черговими міжнародними перемовинами щодо клімату Землі, які проходили в Бангкоку. І, на жаль, зробив невтішний висновок: ситуація з викидами в атмосферу і далі загрожуватиме людству. Нещодавно оприлюднено прогноз змін клімату і в Україні, він теж тривожний. Загрожують вашій країні і нові потоки біженців із країн, де внаслідок змін клімату люди не зможуть себе прогодувати. А уряди багатьох таких країн демонструють нездатність забезпечити нормальне життя громадянам.

Де ж надія на краще? Вважаємо, це залучення найширших верств населення до руху за збереження клімату, тиск на своїх політичних лідерів із вимогою реально подбати про збереження клімату. Наш екологічний рух збільшився в останні два роки і в Україні завдяки ентузіастам, гро-

мадянам, які розуміють: так далі розвивати економіку не можна! А щоб згуртувати людей на захист клімату планети, ми проводимо Всесвітні дні дій. Наступний запланований на 24 вересня. У цей день під назвою “Планета в русі” в Україні й світі відбудуться марші, мітинги, забіги на роликх, скейтах, рух на різних видах транспорту, що не потребує органічного палива.

Микола СЯБЕР, радник ВАТ “Центренерго” вказав на дуже серйозну проблему — шкідливі викиди не лише атомних, а здавалося б, ще більш “мирних” теплових електростанцій, які, власне, й становлять основу енергетики України. Дещо тут робиться з модернізації виробництва, контролю за якістю пального для станцій, насамперед вугілля. Але роботи непочатий край. Інша проблема — нагромадження величезної кількості відходів ТЕЦ у вигляді шлаків, попелу. Зараз це лише нове забруднення довкілля, хоч у світі ці відходи вже використовують для шляхових робіт, виробництва будматеріалів. Час би це активніше робити й нам.

Ігор ЧЕРКАШИН, почесний президент Асоціації “Фонд енергоефективних інвестицій”:

— У всіх на устах два слова —

“Екологія, енергоефективність”, та мало хто щось робить. Ось у державі ухвалено екологічну стратегію. Що ми там бачимо? Що до 2025 року ми повинні в країні збільшити долю відновлюваної енергетики на 50 відсотків до базового рівня. Красиво звучить? Прекрасно, якщо не знати, що наш нинішній базовий рівень... менше одного відсотка. Отже, більш як за 10 років ми досягнемо долі відновлювальної енергетики “аж” у півтора відсотка, в той час, як у Європі вже зараз виходять на рівень 7—10 і більше відсотків. То про яку заміну атомної енергетики іншими видами ми можемо говорити? Або другий постулат: поліпшити енергоефективність української економіки на 25 відсотків. Знов-таки до базового рівня. Це при тому, що цей рівень (щодо рівня ВВП) у нас втричі нижчий, ніж в Європі. Тому треба розробити чіткий план і заміни ядерної енергетики, і високої енергоефективності й вимагати від влади його виконання. Треба під цей план робити відповідні інвестиції. Натомість у нас розпоршуються державні кошти. Ухвалюється екологічна доктрина, за якою екологічного майбутнього у країни нема, альтернативи традиційним спалюваним енергоносіям

нема, реальної енергоефективності нема. Проте, як мантри, будемо повторювати гасла про альтернативну енергетику, використання зарубіжного досвіду. Давай-те спершу розберемося, куди і як нам йти?

Олександр НІКИТЕНКО, заступник начальника управління Академії медичних наук України:

— Після Чорнобиля ми маємо ще один тривожний дзвінок з Японії, який свідчить про загрозу, яку її несе атом. І ми маємо абсолютно чіткі наукові дані щодо цього. Але треба ставити питання ширше: удару по здоров'ю людей завдають багато чинників, зокрема викиди теплових станцій, промислових підприємств, транспортних потоків, особливо у містах. Або стан питної води, яка давно не вкладається в нормативи. Маємо цілий комплекс несприятливих факторів, притаманних Україні і всій планеті. І саме на них треба звернути серйозну увагу. І, очевидно, що треба об'єднувати й зусилля всіх, причетних до екології, здоров'я людини. Поодинокі ми нічого не зробимо.

Талат Мусаліб оглу АЛІЄВ, Надзвичайний і Повноважний Посол, колишній Посол Азербайджану в Україні, доктор філософії, кандидат політичних наук:

— Коли 1986 року трапилася Чорнобильська катастрофа, люди не розуміли, наскільки небезпечний цей невидимий ворог, “мирний атом”, наскільки з цим атомом треба чітко, обережно працювати. І ось після трагедії на Фукусімі в Японії люди таки ж побачили, що незалежно від того, в якому куточку Земної кулі це відбувається, воно може завдати величезної шкоди всьому світові. Тому світова співдружність сьогодні повинна абсолютно переглянути свою політику і зробити все, щоб більше не трапився ні Чорнобиль, ні Фукусіма. А науковця і політикам України теж варто переглянути підхід щодо своїх атомних станцій, враховуючи, що вони були побудовані в радянський період, а це найстаріші проекти, які показали свою неадекватність. Одночасно варто подивитися взагалі, чи так уже важливо розвивати ці станції зараз, будувати нові реактори? У світі, зокрема в Європі, шириться рух протесту людей не лише проти будівництва нових станцій, а й проти продовження роботи існуючих. І маючи інші види енергетики, можна зупинити ці станції.

Драгомір ДЖАМБАРЗКІ, радник Посольства Республіки Болгарія в Україні:

— Екологія — це той пріоритет, який не підлягає сумніву. Я за фахом фізик, до того, як перейти на дипломатичну службу, працював у промисловості. Був прихильником мирного атома. Але після того, що нещодавно трапилось в Японії, маю дуже великі сумніви щодо ядерної енергетики. А в нашій країні теж є плани будувати атомну станцію. На жаль, альтернативна енергетика, за якою майбутнє, поки що дорога, ми купуємо таку електроенергію за досить високою ціною. Ядерна енергія поки що дешевша. Однак цілком підтримую думку, що саме альтернативна енергетика — наше майбутнє. І треба, не шкодуючи коштів, спрямовувати сюди інвестиції. Саме за цим майбутнє.

ЗАХИСТИЛИ СВІТ. ТЕПЕР СВІТ МАЄ ДОПОМОГТИ УКРАЇНІ

Президент України Віктор Янукович запевняє, що держава докладе всіх зусиль до покращення життя ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС. Про це Глава держави заявив у зверненні до Дня Чорнобильської трагедії.

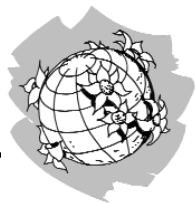
“Згадаємо пожежників, міліціонерів, військових, авіаторів, енергетиків... Вони врятували світ від значно масштабнішої катастрофи і ми вдячні їм за це”.

“До 26 квітня 1986 року світ мав ілюзію власної безпеки. Після цієї дати ніхто і ніде не може бути впевненим у безпечному завтрашньому дні. І події на японській АЕС “Фукусіма-1” лише підтвердили цю гірку правду життя”, — нагадав Президент. “Ми заплатили за спокій планети життями і здоров'ям тисяч співвітчизників. Ми витратили на ліквідацію наслідків катастрофи десятки мільярдів бюджетних гривень. Ми вивели діючі потужності Чорнобильської АЕС з експлуатації і цим виявили світу добру волю”.

Президент заявив, що Чорнобиль став викликом планетарного масштабу, і гідну відповідь на цей виклик може дати лише об'єднана світова спільнота. Він також нагадав, що нещодавно у Києві відбулася міжнародна донорська конференція, учасники якої сформу-

вали Чорнобильський фонд розміром близько 550 млн євро, який піде насамперед на будівництво нового укриття над зруйнованим енергоблоком ЧАЕС. “Окрім того, ми маємо домовленості з партнерами про додаткове фінансування всіх запланованих заходів. Надані Україні гарантії дозволяють збудувати безпечне укриття над четвертим реактором до 2015 року”.

26 квітня в Україні відбулися меморіальні заходи, приурочені до 25-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС. У заходах взяли участь Президент України Віктор Янукович та Президент Росії Дмитро Медведєв. Глави держав заклали перший камінь у фундамент майбутнього пам'ятника ліквідаторам наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також оглянули експозицію музейного комплексу меморіалу. Автор експозиції музею художник Анатолій Гайдамака розповів Главам держав про задум її створення та хід практичної реалізації.



Оксентій ОНОПЕНКО,
м. Москва

*Шляхетний страждає
від своїх вад,
а не від вади визнання.
Конфуцій.*

Патріот бажає, щоб мета роду людського спершу була досягнута тією нацією, до якої належить він сам. Українська нація щаслива іменами праведників: святих отців Києво-Печерської Лаври і князя Ярослава Мудрого, Яна Вишатича і Нестора Літописця, Юрія Котермака-Дрогобича і Петра Могили, Тараса Шевченка і Миколи Гоголя, Івана Франка і Лесі Українки, Миколи Куліша і Агатангела Кримського, Олександра Довженка і Олеса Гончара, Василя Симоненка і Василя Стуса ...

Українці вживають чи не найкраще означення свого патріотизму: “ширий українець” — правдивий, нелукавий, відвертий, вірний, чистий, сердечний, привітний, гостинний. Про Україну і ширість українців в історії дуже багато яскравих свідчень. Років двадцять тому мені самому довелося почути в телевізійній передачі німецької ARD слова одного з німецьких політичних оглядачів про Україну: “Коли я приїжджаю з Москви в Київ, я відчуваю тут як в Європі”. З ним погодився його співрозмовник.

“Вони хазайновиті і їм властива ширість. Як їхня мова, вони прості й відкриті. Іноді вони ласкаво простодушні. Ймовірно, свою ширість вони виявляють тому, що прагнуть такого ж ставлення у відповідь. Така риса цих людей характеризується гарним словом “лагідність”, за якою, здається, приховується хитрість, або хитруватість. Вони гордовиті самі по собі, але їхня гордість земна. Вони не цураються у собі чогось провінційного. І не забувають: щоб мати майбутнє, необхідно знати минуле. Для них все це зрозуміло, так само як і для інших, як тільки вони починають спілкуватися”.

Читач одразу скаже: “Це про українців написано!”. І так, і ні. Це було сказано про мешканців Саксонії.

Я люблю бувати серед людей цієї землі. Ось і влітку минулого року я жив в Оберлаузіці, що займає частину західної Сілезії і східної Саксонії між кордонами Польщі і Чехії. Тут, де беруть початок струмки Шпрее, знаходиться містечко Еберсбах. По всій Німеччині від землі Баден-Вюртемберг до землі Сілезії існує більше двадцяти містечок і селищ із такою назвою, з них — до десятка в Саксонії. Еберсбах біля Любау, в якому раніше проживало 13 тисяч, а нині проживає 8 тисяч мешканців (багато з них переїхали на роботу в західні землі), розкинувся на схилах і в долинах між чотирьох гір, покритих тисовими лісами — Хайнберх, Гутберг, Шлехтеберг та Котмар. Шпрее витікає з густого лісу на схилах Котмара. Десь тут та в розпалінах Судет, здається, ще й сьогодні живе дух легендарного Рюбецала. А в свята над усіма будівлями містечка майорять жовто-сині історичні прапори цієї землі.

Містечко Еберсбах лежить упритул до кордону з Чехією. З



Фотоколлаж Олеса Дмитренка

ЛИСОМ ПІДШИТА ПАМ'ЯТЬ

чеського боку з ним межує містечко Жирков, менш заможне і тому менш охайне. Німці ходять у Жирков, щоб там посмакувати чеськими стравами, пивом, або купити цигарки, бо там усе це дешевше.

У свої приїзди в Еберсбах я мешкаю в історичному маєтку фрау Гензель і пана Гензеля, що на Георгсвальдерштрассе. Фрау Гензель більше сорока років працювала вчителькою молодших класів і вже давно на пенсії. Але залишається невтомною активісткою місцевої громади, співає в хорі й не пропускає жодної репетиції. Пан Гензель підтримує в доброму стані велике господарство. Мені подобається проводити вечори в колі цих ширих людей та їхніх сусідів. Бувало, наше спілкування, іноді з піснями, триває допізна.

Для мешканців Оберлаузіца притаманне делікатне ставлення до інших народів. Так склалося, що ці землі століттями були ареною війн: феодалських, релігійних, міждержавних. Минуло для місцевого населення — не тільки в підручниках історії, а й чинник для повсякдення. І тому пан Гензель якось сказав: “Я вважаю, що на чеській землі, до чехів я зобов’язаний звертатися чеською мовою. Я знаю, що їм це приємно і мені — теж. Така поведінка слугує запорукою добрих відносин”. Його поведінка і слова були сказані широко.

Якось у післяполудневу пору я сидів на відкритій терасі гостинного дому, що знаходиться на горі Хайнберг. Двоповерхова будівля з рестораном та з кімнатами для проживання гостей на першому поверсі — улюблене місце для проведення тут сімейних, службових урочистостей не тільки мешканців Еберсбаха, а й усієї округи, сусідніх чехів та, навіть, поляків. Усякому прибутку, приватному чи общинному, тут сприяють усі мешканці. Тому що все йде на користь містечка — гарного, чистого, затишного. І може, ще й тому люди тут завжди привітні й охочі допомогти кожному.

Сонце вже опускалося над го-

рою Шлехтеберг, коли до мого столу підійшов статечний чоловік старшого віку і, запитавши дозволу, підсів навпроти. Виявилось, релігійна община з сусіднього Нойгерсдорфа зібралася в ресторані, щоб провести на відпочинок свого старосту. Слово за слово, наша розмова від погоди перекинулася на тогочасну політику.

— Гляньте, — сказав він, порухом руки показавши на низькі стовпчики по кордонній межі, що пролягла схилом гори, на якому в ті дні лежали пузаті валки сіна, а під однією зі старих лип ліниво помахували хвостами чотирьох породистих коней — за сто років тому тут був кордон з Австрією. А нині — з Чехією. Все б нічого, якби після відкриття кордонів ми не мали клопоту з циганами.

— Я знаю, мені розповідали, — сказав я, на що зразу відреагував мій співрозмовник.

— Чому розповідали? Ви що не тутешній?

— Ні. Я з Москви.

— Ви? З Москви? Та не може цього бути! — сполошився чоловік ще й тому, що хвилинами раніше він критично охарактеризував розгул марнотратства росіян.

— Я живу нині в Москві, але сам я українець.

— О, Україна, Білорусь — країни європейські. І народи теж — європейські.

— А як Ви це визначаєте? — запитав я.

— Знаєте, з простоти спілкування. Ви — цілком вільна у судженнях людина і, водночас, ви залишаєтесь чутливим і шануєте гідність та свободу іншої людини. Я відчуваю ширість розмови і недемонстративну повагу до співрозмовника. Для європейців усе це природно.

Сонце вже сховалося за горою і я, подякувавши моему співрозмовнику за спілкування, попрощався. Не хотілося турбувати тривалою відсутністю моїх дбайливих господарів.

Щодо Москви. В Москві я живу вже більше сорока років. У радянські роки Москва, здається, була більш європейським містом. Відчуття європейськості виника-

ло тоді завдяки присутності тут, хоч би на екранах телебачення, представників Прибалтики, Білорусі, Молдови, України, країн т.з. соціалістичної демократії. У ті роки важко було уявити той рівень ксенофобії, що нині побутує в Москві. І то не тільки в побуті, а й у пресі, на телебаченні, навіть у державних установах (іногородців, зокрема українців, на посади в державні установи не беруть, а на державну службу — й поготів).

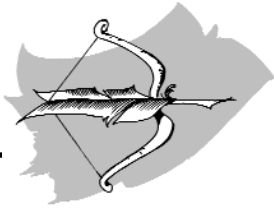
Незважаючи на гучні міжнародні події, присутність тут представництв іноземних фірм та ознаки розкоші в рекламі, в крамницях чи на людях, Москва не стала більш європейським містом, про що, піднімаючи тости, лествичи господарям говорять гості міста, мовляв, “Как похорошел город!”. Де вже там? Нині Москва — місто марнотратства і марнослів’я. А ще сьогодні Москва стає містом східних народів: прибиральники в дворах і в торгових комплексах, на будовах, у транспорті, на вулицях загалом — вихідці звідти.

В Україні чули про останні події навколо Бібліотеки української літератури та про судові справи щодо ліквідації українських самодіяльних організацій — Федеральної національно-культурної автономії українців Росії та Об’єднання українців Росії. Судили за чесну констатацію становища українців у Російській Федерації на радіо “Свобода”, а ще — за вшанування жертв Голодомору в рамках заходів, які проводилися зокрема й з ініціативи Посольства України в РФ. Нічого протиправного. Чесно кажучи, діяльність керівних органів українців Росії заслуговує на критику швидше за бездіяльність, а не за “політичний крен” у їхніх словах чи діях. Не маючи хоч би якої матеріальної бази, газет, радіо, телебачення або фінансових можливостей, органи правління, низові громади ОУР чи ФНКАУР не мали можливостей для здійснення своїх статутних прав та обов’язків, не те що позастатутних. Тому можна було говорити про “не наступальну, не

вимогливу роботу” і керівних органів ФНКАУР, і про грубе зневаження в Російській Федерації правами українців — освітніх, культурних, а відтак і про зневаження політичних прав. Особливо рельєфною та очевидною стає дискримінація українців у Російській Федерації порівняно з тим, що завжди мали і мають росіяни в Україні. У нормальній європейській країні того позивача, заяву якого розглядав аж таки сам (!!!) Верховний суд РФ, мабуть, запросили б куди слід і розумно пояснити б справжню ситуацію з реалізацією прав українців у РФ і росіян в Україні. Щоб людина усвідомила свою ксенофобську хворобу повною мірою. Не сталося. Більш того, МЗС і посольство України в РФ “засюсюкало” цю справу прямо-таки з пієтетом героя Жванецького: “Лиш би не було війни!”.

Вважаю непотрібним нагадувати весь перелік проблем українців у Російській Федерації. Усе це добре знають і там і сям. Одні плетуть інсинуації, другі сюсюкають. Це свідчить лише про низьку цивілізаційну культуру т.з. еліти, нерозуміння рушійних сил розвитку суспільства і виробничих сил, а відтак приреченості народів Росії і України на застарілі вади: “хотіли як краще, а вишло як завжди” — низький рівень життя. Культура відстала. Згадую слова директора німецької школи з Тюрінгії фрау фон Берг у відповідь на слова канцлера ФРГ Ангели Меркель про крах у Німеччині політики полікультурності: “Я не проти того, щоб діти мігрантів вивчали свою мову. Але в країні повинна домінувати одна державна мова, тому що крепами держави слугує розум і мова суспільства”. Українці в Росії знають і розуміють цей давній постулат. На жаль, цього не розуміють росіяни в Україні, люди далеко не європейської культури. Дві діаспори — два різних світогляди. І річ тут не у протилежних курсах: “помаранчевих” — на захід, а “голубих” — на схід. Потрібно думати про те, що мільйонам людей і в Україні, і в Росії не відомі стандарти Європи — свобода слова, справедливий суд, вчасне і якісне лікування, високі соціальні стандарти. Один росіянин, що переселився разом із дружиною-німкенню в Німеччину, в чарівне місто Горліц, був уже хворий на рак. Перед госпіталізацією він просив свою дружину і дітей перевезти його тіло на батьківщину й там поховати. Однак у лікарні росіянин прожив ще тривалий час і вражений ставленням до нього персоналу і всіх людей та рівнем лікування, він попросив свою сім’ю: “Залишіть мене в землі цих добрих людей!”.

“Нигде нет столько святых, сколько на Руси”, — твердить росіянка похилого віку на радіо “Свобода”. Перепрошую росіянку за нерозуміння цієї статистики, але хотів би знати: а що, показник числа святих у Російській Федерації свідчить про особливі права всіх росіян у Росії і за її межами суших? Таких прав не існує. На мій погляд, велике число святих у тій “Святій Русі” може свідчити лише про велике число грішників і велику потребу спокути, покаяння решти громадян тієї віртуальної “Святої Русі”. Такий закон полярності.



СОКИРОЮ ПО «НІЧИЙ» ЛІСАХ

Земельний грабунок — «на правовій основі»

Прокуратура Чернігівської області зараз займається скандальною історією з вирубуванням чернігівським підприємцем 200 з лишком дерев біля села Горбове Куликівського району. Обласне управління екології, яке передало матеріали в прокуратуру, встановило факт незаконного вирубування, визначило, що збиток державі становить понад 600 тисяч гривень. Але ця історія дрібничка в порівнянні з тим, що й далі затівається в цьому ж районі (як і в багатьох інших районах і областях). Цього разу під знищення намічено вже близько 10 тисяч (!) дерев лісосмуги, що прилягає до сусіднього з Горбовим села Ковчин.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Від райцентру Куликівка до Ковчина, одного з найбільших старовинних сіл району, 8 кілометрів. Зокрема близько 6 кілометрів польової дороги між населеними пунктами. Межа пролягає ближче до райцентру, а майже 5 кілометрів дороги — на території Ковчинської сільради.

Нещодавно мешканці Ковчина забили тривогу. Вздовж усієї дороги практично кожне дерево лісосмуги було позначене зарубками на корі — так мітять дерева під вирубування. Що відбуватиметься на ковчинських землях, не знає ніхто, включаючи й сільську раду. На недавній сесії райради сільський голова Михайло Мороз і один із депутатів офіційно звернулися із запитом до голови райдержадміністрації — пояснити, що до чого? Той пообіцяв відповісти. Очевидно, саме райадміністрація і знає, що й до чого. У невіданні був районний еколог, який не давав дозволу на вирубування лісосмуги. До речі, шойно цю посаду взагалі скоротили: очевидно, з нагоди 25-річчя Чорнобильської аварії і щоб легше було грабувати природу. Нічого невідомо в районному шляховому відділі, який міг би законно вести вирубування вздовж дороги. Повний туман.

Якщо це не справжнісінька лісозаготівля в лісосмугах, то є лише дві законні причини вирубування. Перша — так звані вирубування санітарного догляду. Це те, що постійно треба проводити в лісосмугах і лісах. І те, що давно не проводиться з фінансових причин. На деякі наші ліси і лісосмуги вже страшно дивитися: вони безладно заросли, захарашені старими, сухими, гнилими деревами, які засмічують ліс, падають, а в пришляхових смугах ще й небезпечно для руху, ліній електропередач та зв'язку. Та якраз до санітарних очищень уздовж названої дороги руки й не дійшли. А оскільки під вирубування помічені ВСІ дерева, і на одне старе, сухе припадає по 10—20 молодих, міцних, очевидно, що **це не вирубування санітарного догляду**.

Друга причина пов'язана з безпекою руху. У шляховиків є норма: потрібно вирубувати дерева, які ростуть ближче певної відстані від дороги. Для сільських доріг вона становить 12 метрів від освої лінії, для автоtras трохи більше. Правило введене через різке збільшення кількості транспорту, щоб у разі аварії автівки не врізалися в дерева. 30—40 років тому, коли робили пришляхові смуги, було набагато менше транспорту, і дерева часто садили буквально за два-три метри від асфальту. Шляхові служби зараз поступово звільняють узбіччя від цих дерев. По дорозі на Ковчин справді є дерева понад самим асфальтом. Але тут помічені під вирубування всі дерева, хоч багато з

них ростуть за 15—20, а то й більше метрів від освої лінії? Лісосмуга тут дуже широка. Значить, це й **не з причин безпеки руху. Це нахабна лісозаготівля**.

Що ж хочуть винищити? Тут росте з десяток порід дерев, зокрема й такі цінні, як дуб, сосна, береза, липа. Деревам не більш як 40—50 років. Для таких порід, як дуб, сосна, це взагалі молодий вік. Між тим, йдеться про їх повне вирізування, після чого дорога стане лисом на довгі десятиліття. Як можливе таке дикунство?

Перша причина загальна. Україна, вирвавшись начебто ж із комуно-радянської імперії, багато в чому досі живе за її законами. Зокрема за дикунським правилом “Після нас хоч потоп”. Розікравши все, що вдалося, хапуги добралися й до основного багатства України — наших земель, того, що на них росте, насамперед лісів. І аж надто поширилася ця живоглотська “філософія” останнім часом.

Є й цілком конкретні причини тотального лісорубства. Вони в нашому дивному законодавстві. Плодиться воно в парламенті, доповнюється указами президента, постановами уряду. Повний безлад, причому, комусь дуже вигідний, і в земельних питаннях. Це цілком стосується і лісосмуг. Деякі необхідні роз'яснення.

Лісосмуги почали масово насаджувати в перші повоєнні десятиліття. Для захисту полів, снігозатримання, розмноження тварин і птахів. Польові лісосмуги є трьох типів: пришляхові, по межах територій сільрад (земель колишніх

дороги. Смуги й дороги не включали в земельні ділянки, які призначалися селянам під розпашування. А пришляхові смуги доріг між селами так і залишилися у віданні шляхових служб. На деяких дорогах, як і тут, на ковчинській, паралельно зі смугою шляховиків, колгоспи також садили дерева. Минуло кілька десятиліть, і це вже не просто голе узбіччя, а справжній ліс. І немалий. Якщо 6 кілометрів помножити в середньому навіть на 15 метрів, це виходить 9 гектарів лісу лише по один бік дороги. Стільки ж по другий. Тобто, між Куликівкою і Ковчиним росте 18 гектарів лісу! Нічийого! Чому саме?

Під час проведення земельної реформи, ухвалення Земельного і Лісового кодексів України ці нічийі лісосмуги було вирішено оформити, як землі Лісового фонду держави. Але потім виявилось, що чимало цих смуг не цікавлять лісівників як джерело заготівлі деревини. А від догляду за ними лише клопіт. Тому зараз лісівники дуже неохоче беруть на себе ці лісосмуги. До того ж, по сьогодні (а пройшли роки!) не розроблено правовий механізм передачі цієї землі від колишніх колгоспів лісівникам.

До речі, щодо отого вирубування лісосмуги в селі Горбове, там узагалі повна казуїстика. Прокуратура заявила, що не так просто порушити проти хапуг кримінальну справу, бо, мовляв, знищена лісосмуга не значилася й не значиться у жодних земельних документах. І таке справді можливе: за 30—40 років виріс ці-



лий ліс, а він ніде не зафіксований, не числиться. То, може, у нас ще багато чого в державі не числиться?

Свого часу **законом відсторонили від цих земель і сільські ради**. Це взагалі ганьба наших українських реалій, нашого законодавства. Є чітко визначена базова адміністративна одиниця державного адміністративно-територіального устрою — сільська рада. Є чітко означена її територія, до якої входять і село (чи села), і всі його землі, зокрема й лісосмуги. Але нині сільські ради розпоряджаються землями **лише в межах**

села. За його межами землі віддані в розпорядження районної влади. Якої саме, адже у нас за Конституцією дві місцеві влади: представницька — тобто ради, органи місцевого самоврядування, і виконавча, місцеві державні адміністрації. Право управління сільськими землями надано районним адміністраціям, але до недавня ці питання, насамперед, щодо виділення земель, мали бути узгоджені з районними радами. І ось у вересні 2008-го, тобто за попередньої “народної” влади, парламент, без всякого галасу, при мовчанні громадськості й демократичних партій, вносить дуже важливу поправку в законодавство — вилучає відповідний пункт із Земельного кодексу України.

Відтак районні ради, органи місцевого самоврядування, як і сільради, **було відсторонено від земельних питань**. Це був ще один крок до грабунку земель держави. Як би ми не критикували ради, депутатський корпус, але досі земельні питання мали вирішуватися більш-менш гласно, принаймні, в радах, на сесіях можна було порушити питання, що це затіває районна адміністрація? Тепер же все робиться келійно, в тихих кабінетах, за хабарі. Як було допущено отаке в “демократичній, правовій державі”, як це узгоджується з балачками про європейську модель держави з міцним самоврядуванням?

Що ж до лісосмуг, то ці нічийні землі, за винятком тих, що належать шляховикам, також прибрали до рук районні держадміністрації. І вже конкретно про нашу лісосмугу, про ці 18 гектарів лісу між Куликівкою і Ковчиним. Вузька смуга вздовж асфальту справді, в власності шляховиків, причому, це не районний і не обласний “Автодор”, які лише обслуговують дороги, а це Служба автомобільних доріг України. Все інше в цих лісосмугах — у розпорядженні районної державної адміністрації. Тож сподіваємося, невдовзі стане відомо, хто й що тут хоче вирізати?

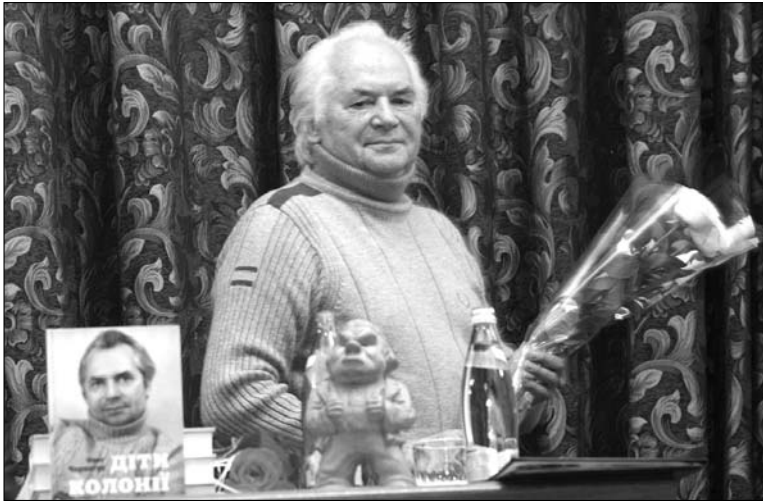
...На цю тему я розмовляв із багатьма земляками. Люди обурені нахабним вирубуванням лісосмуг. Дехто ставить питання кардинально: а як це, коли й чо-



му ці смуги, як і загалом сільські землі, було забрано у селян, сільських громад? Землі, які сотні років поливали своїм потом люди цих сіл. **Справді, чи не час повернути ці землі селянам?** І лісосмуги найперше. Адже це вже не просто гола земля, це десятки гектарів лісу. Люди резонно запитують: чому ж не передати ці насадження сільрадам, сільським громадам? Адже мешканці саме цих сіл висаджували дерева, десятки років доглядали їх. У селах колись навіть існували дорожні бригади. І якщо вже частина лісу визріла для лісозаготівлі, чому його повинні вирубувати зальотні хапуги? Чому ж не заготовляти цю деревину самій сільській громаді? Сільський голова Ковчина розповідав мені, що в селі величезна потреба в деревині. Обгородити кладовища, відремонтувати школу, дитсадок, виділити на горожу ветерану чи солдатській вдові. А мій однокласник Петро в Авдіївці розповідає, що коли кинувся купити дошок для якогось ремонту, то йому загирили по 700 гривень за кубометр осики і по 1200 гривень за кубометр сосни. “І це за дерева, які ми з тобою колись самі ж садили!”, — справедливо обурюється мій товариш.

Ми з Петром, як і інші учні Ковчинської школи, понад 40 років тому теж садили ці дерева по дорозі на Куликівку. Так само, як і на шляху між Ковчиним і моїм селом Авдіївкою. Мій батько свого часу був бригадиром дорожньої бригади в Авдіївці. Він разом із колгоспниками обсаджував і дорогу на Ковчин, і на те ж село Горбове. А тут земляки передали, що під вирубування намічено вже й 7 кілометрів саме цього шляху між Авдіївкою і Горбовим. Невже впадуть під пилкою живоглоти, за потурання так званої нашої народної влади, дерева мого батька, мої і моїх односельців, однокласників?

А неподалік, на залізничній станції Муравейка, денно й нічно гудуть пилорами. В деяких районах їх уже десятки. Скоро, кажуть, область випиляють так, що від Чернігова буде видно Новгород-Сіверський. Може, щоб із кабінету губернаторів було легше керувати підлеглими “органами народовладдя”?



Марія КУЧЕРЕНКО
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Завжди мимоволі з приводу таких заходів згадуються іронічні рядки Ліни Костенко: “Марудне діло ювілей — всі пера вмочені в елей”. Однак вечір із нагоди 75-річчя ювіляра, що відбувся 15 квітня у бібліотеці Музею літератури, не був вельми елейним (хоча як тут без добрих слів?) — радше теплим, товаришським, трохи навіть сумбурним. А він сидів скромно за столом, помітно вирізняючись на тлі парадних костюмів віншувальників простим, буденним светром. Й ані сліду врочистості, навіть, здавалося, трохи відсторонений від дійства, що відбувалося навколо нього. Коли віншували, Олег Іванович, на знак пошани, вставляв із місця і приймав вітання стоячи, як справжній інтелігент, провокуючи віншувальників просити його, як учня-відмінника, сісти на місце. То було кумедно і напрочуд зворушливо.

А 17 квітня, коли актовий зал Київського університету імені Тараса Шевченка зібрав ширшу аудиторію, ювіляр подикував своєю милою безпосередністю — запізнився на власний ювілейний вечір... хвилин так... на 35... Проте нікому не прийшло в голову піти геть, зал сприйняв ту okazію з теплим гумором. Коли нарешті на сцену вийшов заблуканий в автомобільних заторах ювіляр, аудиторія зустріла його шаленими оплесками, підігрітими чеканням і глибоким переконанням: так чинять лише справжні гумористи, ширі, як найширіше золото. “Ну, як гуморист я завжди викручусь, — сказав після “ста тисяч” вибачень захеканий винувателів свята. — Хто винен у моєму запізненні на власний ювілей? Мерія. Отож, якщо я скажу сьогодні щось розумне — зарахуйте це до мого інтелекту, якщо скажу щось зворотне — спишіть на гумор”.

На сьогодні в доробку Олега Федоровича понад 30 книжок, із них 15 романів (а це сім грубих томів). Сам же він, як і годиться справжньому гумористу, іронізує: “Чи я багато написав? Якщо ж дивитися очима Івана Франка, який не знав телевізора та інтернету, він написав начебто 200 фоліантів, то мій доробок — це майже ніщо”. Однак тут же зазначає: “Оратор з мене ніякий — я весь час проводжу за письмовим столом”. Твори Олега Черногуза перекладено 20 мовами світу, зокрема есперанто. Книжки виходили сотисячними накладками — хто ще із сучасних українських письменників міг таким похвалитися!

Любить він пожартувати щодо свого прізвища: “Народився, як ви уже здогадалися, у гнізді черногуза, і оскільки черногузи, які сиділи в гнізді на нашій хаті, приносили господарям тільки щастя, то ніхто з моїх дідухів, бабусь, батьків їх зі стріхи не згонив

і гнізд не руйнував. Може, саме тому я народився щасливим. Хоча свого часу моє прізвище в УРЕ написали з малої літери, ще й латинкою пояснили: “будує хатку, з родини журавлиних”. Я про те за нагоди сказав Бажану. “Я знав, що ти великий гуморист, — сказав Микола Платонович, — але не знав, що такий колючий. Не можна, щоб в УРЕ не було такого гумориста”. І справді, в наступному перевиданні я побачив своє прізвище з великої літери”.

Ні, що не кажіть, а неможливо уявити сучасну українську літературу без Олега Черногуза... Без його дивного життєтворчого гумору, що вражає гострою здатністю до спостережливості, який вертає щось тепле, рідне, давно забуте... подібно до того, як голос птаха “з чорною ознакою”, такий милий споконвіків українській душі, впливає в тебе разом із першим весняним теплом струмків доброти. Його романи вже давно порозбикали на крилаті фрази. Ось хоч би знаменитий епітет “аристократ з Вапнярки”, який незрідка (за місцем народження) асоціюють з ім’ям Володимира Яворівського, чи “претендент на папаху” — вислів, який давно вже функціонує поза романом. А бо й “граф Сідалковський”, насправді ж Сідалко, який на надгробному камені своєї матері вибиває вночі закінчення “ська”, соромлячись, точнісінько, як “парикмахер” Голохвастов (він же Голохвостий), чи український селянин Мартин Боруля (він же дворянин Беруля), свого українського походження. Влучнішою “метрикою” годі й вигадати, як її вигадав письменник своєму персонажу-перекотиполу: “внук Мартин Борулі та син Голохвастова”.

Однак, як сказала Ліна Костенко у вірші про Гоголя: “Душа пройшла всі стадії печалі, // те-

ВІН УСМІХ ПОВЕРНУВ САТИРИ Олегу Черногузу — 75

пер уже сміятися пора”. Сам Бог знає, з надір якої печалі, а чи то болі, відлунує той сміх... “Ніде українці не почувуються гостями так, як в Україні, — каже з гіркою Олександр Черногуз”.

На ювілейному вечорі в університетській залі письменники, поділяючи тривогу Олега Федоровича з приводу нинішніх загроз незалежності України, на хвилину відійшли від святковості ювілею і заговорили про наболіле: про зачистку українських організацій у Москві та тиждень солідарності з українською діаспорою Росії (Дмитро Павличко); про антиукраїнську політику нинішньої влади (Іван Драч); про те, що “були часи і страшніші, але ганебніших не було” (Петро Осадчук), — однак хоч би які болючі питання порушувалися, усі вони переломлювалися у найсвіжіших публіцистичних статтях ювіляра. “Його публіцистика — це крик враженого українського серця. Він — політик, який залишається на дорожній боротбі за українську незалежність”, — точніше й не скажеш, ніж сказав про ювіляра Дмитро Павличко.

О, як йому хочеться вірити в майбутність нації: “Хтось сьогодні говорив про моє пророцтво. Так, Україна — могутня країна. І наша доля зараз вирішується в будинках, які вікнами виходять на Атлантику, а стінами — до людей. На світ чекає продовольча криза, і наша держава в цей час має відіграти ключову роль. Не маємо права забувати, що ми господарі цього дому. Якщо забудемо — отже, ми нічого не варті, загине нація. Погляньте сьогодні на Японію, де відбулася така масштабна трагедія. Товстосуми не думають про збагачення. Там нема такого — якщо в кишені, чи то в мішку, 995 млн дол., то треба стати в один ряд із Порошенком чи Ринатом. Там мільйонери роздають безкоштовно воду, продукти, не думаючи про власний прибуток. Це нація великої честі. Ми маємо вчитися в такої нації здатності до єднання”.

Промовці сходилися на думці, що книжки і статті Олега Черногуза треба читати тільки з олів-

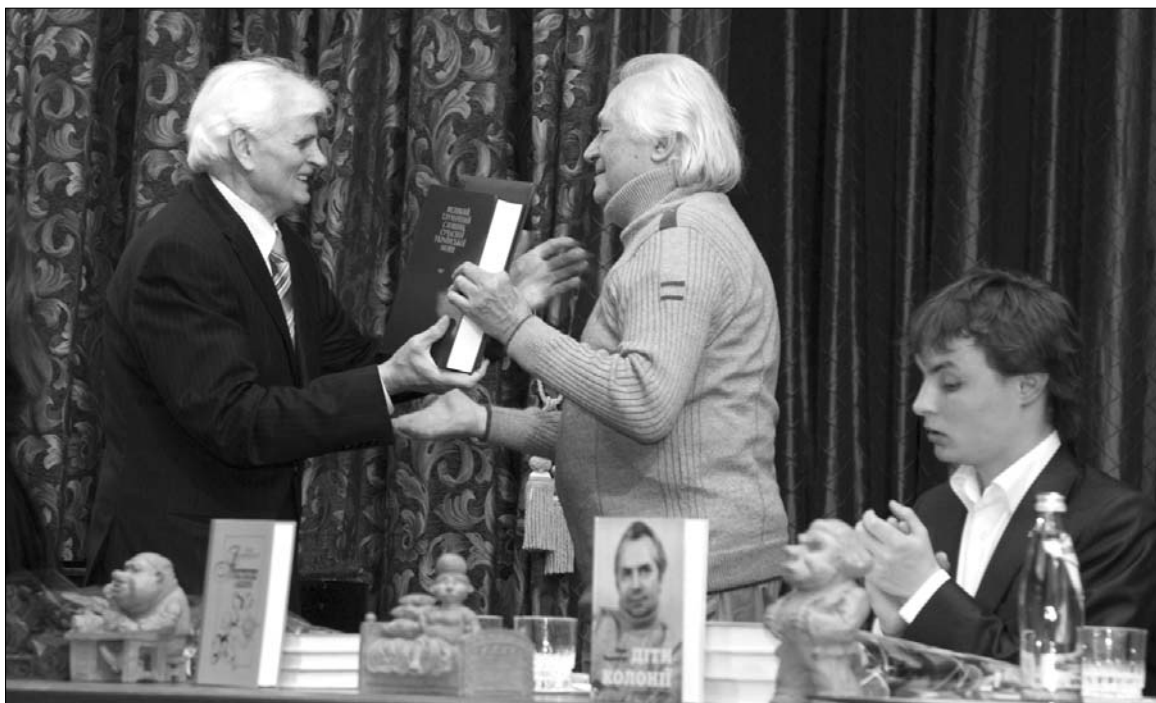
цем чи маркером, настільки влучно, точно, сміливо письменник говорить про наболіле в нашому українському бутті. Сатиричні романи Олега Черногуза часто сприймаються вже як романи-застереження, сповнені закликів зупинитися, отямитися за крок до прірви. Це право голосу шістдесятника, який озирає цей ганебний для України час з висоти свого великого життєвого досвіду... “У дні жорстокі і сумні, // В дні гільйотини і сокири // Зрубали голову мені // Убили усміх у сатири”, — прочитав Олег Федорович на ювілейному вечорі свій експромт, немов підбив підсумок свого життя-творчості. Маланчуківські цькування у 1970-х з “розгромними статтями” у пресі, знімання з видавничих планів, занесення до “чорних списків” за романи “Голубий апендицит” та “Хочу до моря”, смерть друга — редактора харківського журналу “Прапор” (тепер — “Березіль”), який не пережив цькування за публікацію роману “Голубий апендицит”...

Сьогодні ж усі погоджуються: Олег Черногуз — один із найпродуктивніших письменників в Україні. Та й з часом перо майстра слова, котрий свого часу пройшов, як він каже, “найкращі життєві університети в редакції знаменитого “Перцю” (а це гори читачьких листів з усієї України), не лише не притупилося, а й стало гострішим. Здається, в Олега Федоровича невичерпний запас різних дотепних історій, аж часом дивуєшся — як так багато кумедного могло трапитися з однією людиною. Ось і на своєму ювілеї він, аби геть не заскніла українська душа в не найкращих для неї часах, так наелектризував аудиторію кумедними історіями з часів брежнєвського застою, що й годі казати. Не втримаюся, аби не представити вашій увазі хоча б одну, оповідану ювіляром: “Якось групу письменників послали в Кіровоград. Олесь Гончар поїхав “Волгою”, Корнійчук — теж “Волгою”. А “менші” письменники, як і ті, кому 72, мали їхати автобусом. “О, вони поїхали “Волгами”, — почав злоститися мій

друг Іван Немирович, — а ми...” А я йому й скажи: “У Кіровограді є льотне училище. Подзвони в обком партії, хай вишлють нам учбового літака”. А він узяв та й подзвонив. Секретар обкому партії, здається, на прізвище Сиволап, відповів: “Нема проблем”. Отак ми й полетіли. Уже перед самим Кіровоградом літак випустив шасі, щоб приземлитися... Аж ні... Зненацька різко піднімається і робить коло над містом. За ним — друге коло. У літаку, звичайно, зростає напруження. Схоже, літак не може сісти. “Це ж треба, — каже Лагода, — до Берліна дійшов своїми ногами. На рейхстагу розпівся, а тут так по-дурному загинути”. І ось, коли вже всі приготувалися до такого нещасливого кінця, виходить із кабіни один з пілотів. “Товариші письменники, — каже, — подзвонили з обкому, щоб я показав вам Кіровоград з висоти птічого польоту”. “А щоб ти так кальсони міняв!...” — з серцем вигукнув Лагода”.

Олег Федорович знає ціну свого слова наочно. Ось хоч би металічні копії, з його таких популярних у народі книжок “Аристократ з Вапнярки” та “Веселі поради”, а в них, як у фляжках, українська з перцем — подарунок від вдячних читачів, надісланий письменнику-гумористу з в’язниці. Писали, що там, у в’язниці, коли читаєш такі книжки, рік йде за два роки. А скільки тих вдячних листів — годі й казати! Найкращою за все життя рецензією письменник називає лист від доньки одного читача, якого вже нема в живих. Лікарі не давали надії. Він мав померти вісім років тому, вже й труну приготував. А тут попросив дружину почитати “щось смішне”. Жінка читала, сидючи біля ліжка день у день, і він почав усміхатися. І хтосьна, з якого дива чоловік очуняв, вийшов з лікарні й порубав труну. Прожив ще вісім років після того. Отака сила сміхотерапії від Олега Черногуза. Хоча він, лауреат цілої низки премій — Остапа Вишні, Івана Багряного, родини Воскобійників, Михайла Стельмаха, Олесь Гончара, Нобельської премії за сатиру і гумор, — о, дивовидне! — так і не став лауреатом Шевченківської премії.

Олег Черногуз давно вже живе і працює в Кончі-Заспі, на дачі, яку побудував свого часу з невеликих гонорарів. Колись ту жили лише українські письменники. Сусідами були Олесь Гончар, Андрій Малишко, однак після смерті письменників олігархи купили ці будинки у вдів. Публіка змилася разом із часами... Олег Федорович жартує: нічого більше робити на пенсії, як поповнювати власну бібліотеку власними творами. І сам Бог знає, як на таку працю його вистачає. “Я не знаю, коли він встигає писати, та ще й так багато, — дивувався на вечорі ювіляра Юрій Мушкетик, — якщо в нього постійно товчуться друзі, знайомі. Двері ніколи не зачиняються”. А сам Олег Федорович гірко зауважує щодо плінності життя: “Враження таке, що ти промчав по землі швидкісним поїздом, один раз тільки відчинив вікно — підхопив хронічний бронхіт, і досі його одкашлюєш”.



На святковому вечорі в актовій залі Київського університету ювіляра поздоровив від ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка заступник голови товариства Микола Трохимович Нестерчук





Мареk ПАВЛОВСЬКИЙ: «СЕРЕД НАС ЩЕ Є ТІ ЛЮДИ, ЯКІ ПАМ'ЯТАЮТЬ ДОСВІД НЕСВОБОДИ»

Ганна ТРЕГУБ,
Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

— Пана Мареку, розкажіть про роботу над фільмом “Утікач”, який Ви привезли на показ до Києва. Яка історія появи цієї стрічки?

— “Утікач” — це фільм, який постав із моєї співпраці з істориками з Музею Освенцима. І саме від них я довідався про те, що є такий собі Казімеж Пеховський, який все ще живий, один із членів найвідомішої втечі з концтабору “Аушвіц-Біркенау”. Про факт втечі відомо вже давно, проте не в деталях. Та й більшість польських істориків говорили про те, що четвірка втікачів вже не живе на білому світі. Сам Пеховський тривалий час переживав так звану “травму Освенцима” і довго не міг прийти, аби ще раз відвідати табір. Одного разу він навіть намагався зробити це, приїхав до Аушвіца разом із дружиною, але йому стало дуже погано, і дружина швидко вивела його поза табірну браму. Поява Пеховського в таборі викликала шок у істориків, так, наче в таборі з’явився привид минулого, бо всі ж думали, що він давно помер. І саме тоді я дізнався від знайомих телефон пана Казімежа та вирішив зустрітися з ним, аби переконатися, що потрібно розповісти про його втечу з концентраційного табору, бо це унікальний і важливий історичний факт.

Розповідями про такі факти молодому поколінню легше донести, дати зрозуміти те, чим був Аушвіц. Сухий фактаж у цьому випадку не спрацює, він лише глядачів байдужими до того, що в тому таборі загинула величезна кількість людей і що літній чоловік просто ходить, показує місця, де його били та принижували. Це не є та форма мовлення, якою кіно має говорити до глядачів. Я дійшов того висновку, що про це історичне явище треба розказати живо, надати трохи сенсаційних фактів. Проте ця інформація має містити емоційне навантаження.

Виявилось, що після того, як Казімеж Пеховський утік із Освенцима, його життя за комуністичного режиму було ще трагічнішим, бо тодішня влада засудила його на 10 років ув’язнення. Зважте — два роки концтабору, 10 років в’язниці, до яких засудили свої ж поляки. Після звільнення з тюрми він починає реалізувати свої мрії. Мене саме цей сюжет зацікавив.

Незалежно від того, де географічно демонструється ця стрічка, — у США, Німеччині, у скандинавських країнах чи в Україні — всіх вражає те, що 80-літня людина змогла самореалізуватися, попри страшне минуле. Це змушує багатьох переглянути власне ставлення до щоденних проблем, надає позитивного стимулу та надію. Не важливо, де живуть люди, але всі вони потребують надії кожного дня в наш дуже нелегкий час.

— Історія Казімежа Пеховського, відтворена в “Утікачі”, — це своєрідна оповідь про втрачену молодість і людський порив до свободи, опір людини тоталітарним режимам. Як він поставився до Вашої ідеї зробити документальний фільм, де бшлося про його особистий досвід?

— Коли я запропонував Казімежу Пеховському зняти фільм про його втечу з Освенцима, він не вважав, що ця подія аж надто важлива. Втеча, та й тільки. І я вважав, що розповіді про саму втечу замало. Та коли я познайомився з цим чоловіком ближче, то зрозумів його бажання бути вільним, ув’язнення спіткало його увесь час. Ані полякам, ані українцям не треба цього особливо пояснювати — серед нас ще є ті люди, які пам’ятають досвід несповоди. Зачинені кордони, відсутність паспортів, аби виїхати за кордон, призводили до того, що більшість з нас могли мандрувати так, як показано у фільмі “Утікач” — рухаючи пальцем по мапі.

За підтримки Польського Інституту в Києві та на запрошення журналу “Всесвіт” відбувся показ фільму “Утікач” польського режисера Марека Павловського (Marek Tomasz Pawlowski). “Утікач” (“Uciekinier”) — це історія трагічного повсякдення; стрічка розповідає про чотирьох утікачів, переодягнутих у форму вояків СС, які намагалися втекти 20 червня 1942 року з концентраційного табору “Аушвіц-Біркенау” в машині заступника командувача табору.

Вітчизняні українські телеканали, безперечно, мали б звернути увагу на цей фільм, який здобув численні нагороди у світі (всього фільм отримав 13 премій). “Утікач” втілює ідею дивовижної жаги життя. Жаги пізнання себе в часі. Людина, пройшовши тортури нацистського терору, провівши роки у паноптикумі, змогла пронести в собі нереалізований заряд молодості. “Я не знав, коли саме в мене була молодість. Лише коли я втік, коли закінчилась війна, я зрозумів, що моя молодість уже минула”, — зазначає головний герой. Людина, яка була “утікачем” від тортур, від нацистського терору і депортії своїх, польських “рідних Червоних”, перетворюється на “утікача” до всієї планети.

Сьогодні Казімеж Пеховський — людина, яка не боїться свого минулого. Мареk Павловський зізнався, що було досить важко втримати головного героя в об’єктиві камери: Казімеж весь час був у русі. Жаги минулого “документують” час без прикрас. Тільки втеча може бути рятівною. Вільний — це той, хто може сміятися і радіти життю. Пропонуємо для читачів “Слова Просвіти” інтерв’ю з польським режисером Мареком Павловським.

Можливо, глядачеві із Західної Європи цей момент може видатися гротесковим і смішним, але це реальність наших географічних теренів.

До того ж, мій головний герой показує, що кожен може пережити третю молодість і після 70 років, віднайти новий сенс свого життя. Немає такого моменту в житті людини, який є втраченим назавжди. Це одна з найголовніших ідей цього фільму.

У цій історії немає штучності — все, що є на екрані, взято з життя Казімежа Пеховського.

Казімеж Пеховський — дивовижна людина. У 91 рік він читає без окулярів і дуже самостійний. Інші мої свідки, які трохи молодші за Пеховського, перебувають нині в такому стані, що можуть говорити і давати інтерв’ю лише сидячи. Люди того віку та з тієї генера-

ції. Звичайно, в Аушвіці перебували й українці. Зокрема варто наголосити, що ініціатором тієї втечі, яку я показую у фільмі “Утікач”, був українець, якого звали Євген Бендера, який мешкав на території тодішньої Польщі. До концентраційного табору його, очевидно, привезли так само, як і більшість польських в’язнів, просто схопивши на вулиці.

Я напевне не знаю, чи був він членом УПА, але доведеним фактом лишається, що до Освенцима з України було вислано багато так званих “бандерівців”. Це були ті з українців, які активно намагалися втілювати в життя ідею про незалежну Україну, що німецькому нацистському керівництву дуже не подобалося. Дуже багато з тих українців, що пережили Аушвіц, після війни виїхали на Захід, до країн Європи або США, бо дуже добре розуміли, що зі звинуваченням у причетності до націоналістичного руху їм спокійно в країнах соцтабору жити не дадуть.

Є ще один цікавий епізод з історії концтабору “Освенцим-Біркенау”, у якому фігурують українці. 1943 року, коли ситуація на Східному фронті радикально змінилася, більшість німецьких солдатів із табірної варти було вислано на фронт. Замість них з’явився підрозділ українських солдатів, так званих власовців, які мали пильнувати концтабір. Одного дня український наглядач, вартуючи відділ жінок під час роботи, побачив у тій групі свою матір. Він пережив шок і почав пояснювати своєму німецькому керівникові... Що сталася якась помилка, бо в таборі серед в’язнів є його матір, а того не може бути, бо ж він співпрацює з німцями. У результаті німці ліквідували і матір, і сина. Свідком цього був інший українець, так про це дізналася решта, і стало зрозуміло, що німці у будь-який момент так само, як того чоловіка та його матір, можуть вбити їх. Близько 19 членів українського загону забрали зброю та почали тікати з Освенцима. Коли німці побачили, що українці тікають, почали за ними гнатися, і в певний момент між ними почався бій. Німці застрелили близько 14 осіб, а решту взяли в полон і потім повісили. Отакою є ця важка і складна історія.

Аушвіц приховує в собі багато ще не відомих історичних фактів. То така собі копальня, до якої людина входить і відкриває міради невідомого. Під час презентації “Утікача” в Києві я довго думав, як розказати аудиторії про цей епізод. Зрозуміло, що не всім подобається, коли кажуть, що представники його народу були вартівниками нацистського концтабору. Така інформація дратує. Але глядачі не здивувалися, сприйняли те, про що я говорив, без жодного протесту, бо історія — це



минуле, а майбутнє лежить перед нами відкрите. Маємо творити в нім щонайкращі відносини між нашими народами, аби спільно відкривати наше пройдене.

— Принагідно хочемо Вас запитати, чому, все ж таки, величезну увагу Ви приділяєте у своїй творчості темі Освенцима-Біркенау? Чи є на те якась особлива причина?

— Про досвід європейських концтаборів, зокрема про Освенцим, потрібно пам’ятати. Це символ перестороги для всіх європейців, який показує, до чого призводить ненависть та неповага. Рік тому в березні я перебував із показом фільму “Утікач” у Белфасті. Це був показ такого самого формату, що й той, який цього разу відбувся в Києві в Могиланці. Мені відомо, що під час демонстрації фільму були присутні інкогніто кілька членів ІРА. Після того до мене звернулася Фундація супроти ненависті, що працює з молодими ірландцями, які виховувалися в дусі нетолерантності, ненависті. В основному йдеться про дітей членів ІРА. Це величезна проблема для сучасного Белфаста, бо тільки будь-де починає жевріти конфлікт, ця молодь намагається його розпалити, не розуміючи наслідків своїх дій. Згадана фундація збирає представників такої молоді, розказує і дає їм зрозуміти, чим є ненависть і до чого вона призводить. Один із представників фундації попросив мене показати фільм “Утікач”, аби кожний із його підопічних міг його подивитися, а потім зібрав їх разом, і привіз до Аушвіца.

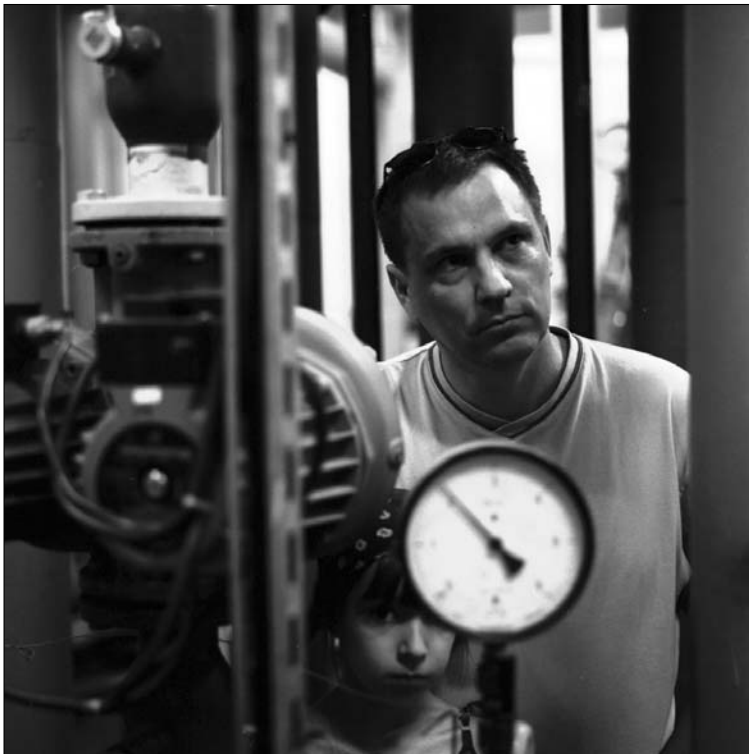
Не важливо, ким є людина — ірландцем, українцем, поляком, англієм чи американцем. Для всіх нас Аушвіц є символом, який показує, що станеться, якщо ми втрачимо здоровий глузд, коли європейець не поважає європейця. Думки про те, що котрийсь із народів є найважливішим, і він один має право будувати свою і чужу долю так, як йому заманеться, без врахування думки інших народів.

Я за те, щоб у відкритій Європі було збережено традицію кожного народу, його мову та звичаї. Бо інакше наша реальність змакдоналізується.

Нинішні поляки краще знають і розуміють німців, ніж українців, бо з першими мають більше контактів. Україна лишається чимось незрозумілим і незанимим. У Польщі не можемо зрозуміти, якими ж ви є зараз — більше проросійськими, чи все-таки проєвропейськими. Проте на вулицях Києва я бачу людей, що мислять і поводяться цілком сучасно. Тому мені шкода, що немає активної польсько-української культурної співпраці.

— Якою, на Ваш погляд, є роль кіно, зокрема документалістики сьогодні? Якими вони повинні бути, що розкривати глядачеві?

— Кіно, передовсім, має спонукати глядача побачити якийсь момент дійсності трохи інакше. Особливо це стосується документалістики, яка фіксує і відкриває глядацькій аудиторії певні моменти навколишньої реальності. Часи змінюються, то принаймні маємо змогу подивитися, як насправді люди жили раніше. У своїх стрічках я намагаюся реалізувати понадчасові ідеї, таке минуле, з якого можна було б взяти щось для майбутнього.



ції вже, на жаль, здебільшого не є здоровими фізично, а подекуди й психічно. На цьому тлі Казімеж Пеховський вирізняється. Рік тому, коли йому вже було 90, він із дружиною виїхав до Перу, та помандрував до високогірного міста Мачу-Пікчу. Я б дуже хотів, щоб доля подарувала мені такі можливості у такому віці, як цьому чоловікові.

З четвірки втікачів двоє — Ястер і Бендера — загинули трагічно. Пощастило вижити єдиному Казімежу Пеховському.

— Концтабір Аушвіц, одну зі сторінок історії якого Ви розкриваєте у фільмі “Утікач”, у свідомості пересічного українця мало асоціюється з історією його власного народу. Можливо, під час роботи над “Утікачем” Вам стала відомою інформація про долю українців, що там перебували?



Фото Олеса Дмитренка

Олександр ШОКАЛО

ЩО ТАКЕ ЩАСТЯ?
“Щасливий, хто з’єднав свою приватну справу з загальною. Се є істинне життя”, — віс-
 тує з безвічності Вчитель Сковорода.

Прагнення людини до щастя є основним змістом світоглядного орієнтиру Григорія Сковороди. За Сковородою, людина може досягти щастя через самопізнання й через працю за покликанням. Головне джерело особистого й суспільного гаразду — “споріднена праця”. Людина щаслива у своїй праці, коли не вона для праці як засобу нагромадження багатства чи ви-
 зиску її сили іншими, а праця для неї заради здійснення її духовного покликання, закладеного в індивідуальній програмі душі. Мірилом людського щастя є радість. Радість — це й результат праці, й відновлення, повернення сили, вкладеної в працю. Людина сповнена щастя й радощів, коли праця відповідає природним здібностям і глибинній сутності людини. Така праця забезпечує розвиток особи й суспільства, гарантує радість суспільної творчості за всієї різноманітності індивідуальних людських здібностей та етнічних особливостей. В ідеї щастя Сковорода поєднав особисту мету людського життя й священне призначення людини, єдність яких є суттю подвижництва, здійснення національної ідеї (програми самостійного життя народу) й досягнення справедливого суспільного ладу. Зраджує спільну справу той, хто не виконує покладеного на нього священного обов’язку. Люди досягають щастя спільними силами, бо повнота щастя складається з часток людських зусиль. А руйнують цілісність людського щастя недолуги й нелюди — корисники, здирники, грошолоби, чужоїди. Люди у взаємодопомозі й любові єднаються в збірну особу народу. Недолуги й нелюди в грабіжницькому суперництві й ненависті одне до одного купчують в паразитарні клани.

Г. Сковорода уособив глибинні моральні цінності українського народу, закоріненого в благородстві соборної праці хліборобської культури, й наперед на віки визначив розвиток української духовності. Звідси сковородинський духовний тип української людини — морально

зрілого творця духовно-господарських цінностей. Г. Сковорода по праву є духовним батьком української національної ідеї й національного відродження. Згідно з його вченням, **перспективу життя нації визначає самоусвідомлення нею своєї священної духовної єдності, а просвітлений дух пробудженої нації є джерелом її природного права й передумовою державного відродження України на основі національної культури**.

ЩО ТАКЕ КУЛЬТУРА?

Культура — субстанція, сутність людського життя. Покликання людини в Білому світі — створити себе у своєму духовному самотворенні, створити світ рідної культури у своїй питомій природі. Покликання культури — розвивати духовну сутність у людині й нації, забезпечувати розуміння духовних цінностей і здійснення людиною життєвої програми своєї душі. За Г. Сковородою, **“культура — це друге, духовне, народження людини”**. Збір-
 на особа народу, як і людська особистість, народжується, **“вдруге, духовно”** завдяки своїй самостійній силі й волі та вищій меті свого культурного саморозвитку, орієнтованій на духовний ідеал.

У цьому контексті доречно теза видатного українського економіста й державного діяча Михайла Туган-Барановського: **“Політика ніколи не може бути вищою від рівня культури”**.

Культура як система працює завдяки вияву духовної сутності в кожній дії людини й етнічної спільноти. Сутнісною ознакою культури є моральний світогляд — ставлення людської особистості й збірної особи народу до світу та до інших людей і націй, як до самих себе.

Українська національна культура як система самоорганізації українського суспільства ґрунтується на традиційній агрокультурній основі корінного українського народу, витворений ним на своїй питомій землі, й на місцевих традиціях і культурній творчості субетнічних груп та національних меншин, які віддавна вкоренилися в агрокультурне середовище України. Регіональне й субетнічне розмаїття української національної культури є унікальним національним культурним надбанням, що зближує її з іншими культурами.

Кожна нація надбала велику

культурну спадщину у своєму історичному досвіді, який формує і підтримує національне самовизнання та самоповагу. Маючи етнічні, світоглядні, історичні та інші особливості, культура за своєю суттю зберігає і генерує спільні для всього людства духовні цінності. Саме завдяки цьому культура забезпечує порозуміння між особами й націями, незважаючи на релігійні, ідеологічні, політичні та інші відмінності.

ДУХОВНІ ПОДВИЖНИКИ

Високе суспільне покликання в поступальному розвитку кожної нації й людства здійснюють духовні подвижники, які найповніше уособлюють національні світоглядні рухи. Духовні подвижники — це не соціальна еліта. Подвижництво — праця з любові до людей заради спільного добра, елітарність — існування за рахунок добра інших для задоволення особистих, кланових, партійних інтересів.

Не зупинятимусь на недосконалості зовнішніх способів управління етнічними процесами, а зосереджусь на внутрішній силі етнічної самоорганізації — на духовній волі людського серця, що виявляється в силі любові. Саме взаємна любов, а не терпимість (толерантність) одне до одного, визначає істинність стосунків людей і народів. А щодо сутності життя, то людина прагне щастя, незалежно від її національності.

В українському національному світогляді, зокрема в подвижницькій духовно-світоглядній практиці Г. Сковороди, провідний принцип — **головним у людському житті є серце й воля любові в чистому серці**.

Мірилом істинності людського життя є воля серця — **духовно-пізнавального центру людського єства**. У цьому суть і провідна сила питоми українського **кордоцентричного світогляду**, що в Григорія Сковороди розкривається у **філософії мудрого серця**, в Памфіла Юркевича — у **філософії утаємниченого серця людини та сакральній педагогіці серця**, в Миколи Гоголя — у **духовній практиці християнського персоналізму**, в Пантелеймона Куліша — у **хутірській філософії або філософії природи, філософії серця**, у Тараса Шевченка — в життєвому принципі **широкого серця**, в Костянтина Ушинського — у вченні про **особисту волю людини, закорінену в серці**.

В українців, як і в народів Сходу, провідним світоглядним принципом життя є первинність серця, а не розуму, як на Заході. Первинність і духовна воля серця зближують через два з половиною століття українця Григорія Сковороду (1722—1794) й турка Фетхуллаха Гюлена (1941) — унікальних духовних подвижників, представників різних епох, національних культур і релігійних систем. А до нас їх наближує своєчасність ідей їхніх світоглядних рухів. Бо через подвижників відкриваються досягнення духовно-світоглядного досвіду народів, явлені в традиціях їхніх культур.

Фетхуллах Гюлен як учений, філософ, теософ наділений найблищим поглядом на життя серед усіх представників філософської й релігійної думки Туреччини. Завдяки своєму духовному подвижництву мислитель став одним із лідерів світоглядних та інтелектуальних рухів останніх століть. Гуманістичне вчення Ф. Гюлена особливо своєчасне для подолання замкнутості систем національних культур і загроз глобалістичної нівеляції.

Гюлен розпочав свій світоглядний рух із рідного турецького суспільства, розділеного партійними догмами на лівих і правих. І за короткий час Гюленів рух подолав ту руйнівну конфронтацію — нині понад 80 % турків одностайні у своїх спільних національних інтересах.

ДІАЛОГ КУЛЬТУР

Для забезпечення взаєморозуміння і взаємодопомоги соціальних та етнічних груп національного суспільства необхідний діалог, де сторони поважають базисні цінності одна одної. Такий самий діалог публічної дипломатії необхідний і для взаємовигідного культурного й економічного співробітництва між країнами. Нещодавно в Донецьку відбувся “круглий стіл” “Міжнародна національна згода в контексті діалогу влади й суспільства”. Організатори: Міжнародна громадська організація Платформа “Діалог Євроазії” та Регіональна філія Національного інституту стратегічних досліджень у м. Донецьк. Учасники: науковці з Києва, Донецька, Стамбула, представники місцевої влади та громадських організацій національних меншин області. У відвертому спілкуванні обговорювались проблеми регіонального, загальнонаціонального й глобального рівнів. Чому саме Україна й Туреччина ініціюють такі діалоги? Бо обидві країни розташовані на цивілізаційній грані між Сходом і Заходом та надзвичайно зацікавлені в убезпеченні своїх життєвих світів із традиційними основами від загроз міжцивілізаційних конфліктів та нівеляційних тенденцій глобалізації.

На глибоке переконання Ф. Гюлена, цілісний розвиток людини й народу в сучасних умовах можливий тільки на традиційних цінностях культури. Будь-який радикальний відрив від минулого, від духовного досвіду попередніх поколінь та безоглядне захоплення модернізацією несе в собі ризик втрати культурної ідентичності. Сучасна молодь, позбавлена світоглядного орієнтиру на основі традиційних духовних цінностей, виростає взагалі без будь-яких духовних прагнень та ідеалів, а намагається досягти тільки матеріального успіху. Нинішні навчальні заклади ігнорують нематеріальні цінності культурної традиції й випускають виконавців для глобальної ринкової системи. Такі **“треновані, але неосвічені”** робочі кадри, в яких не сформовано внутрішнього духовного осердя й самостійного мислення, легко піддаються контролю зовні. Ф. Гюлен стверджує, що людей позбавляють вихованості й істинних знань, аби тримати їх під контролем. Здолати гніт тираниї глобального фінансового управління й досягти соціальної справедливості та взаєморозуміння між народами можливо тільки через духовну просвіту та різнобічну освіту на основі традицій національних культур.

Головними причинами нинішньої суспільної кризи у світі стала втрата людьми ціннісних моральних та світоглядних орієнтирів духовної мети життя й самого вольового прагнення душі жити, а натомість ними заволоділа масова залежність від потреб організму вижити. До такого ганебного стану довели людей визискувачі, яким потурають самі ж люди.

“ФІЛЬТРИ” НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХУ

Відсторонення дезорієнтованого соціуму від моральності й духов-

ності призводить до його денационалізації й остаточного занепаду. **Денационалізація** починається з обмеження соціального функціонування національної свідомості: передусім у сфері національної мови, освіти й науки, в інформаційній сфері, у сфері права й державотворення. Все це руйнує національну ідею — життєву програму нації та національний світогляд — універсальну систему ціннісних життєвих орієнтирів.

Найбільше спричинює денационалізацію, винародовлення, деградацію суспільства відірваність виховання й освіти як основи культури від національної духовної традиції. Своєчасне застереження Фетхуллаха Гюлена: **“Культура з’являється й розвивається в колісці характеру нації чи суспільства... Суспільства, які думають, що побравшись із культурою й цивілізацією іншої нації, вони зможуть гарантувати собі хороше майбутнє, схожі на дерева, до гілок яких поприр’язувані плоди з інших дерев, а це смішно й зовсім неправдоподібно”**. Дотримуючись принципу діалогу культур, мислитель відводить провідну роль у цьому процесі національному духові: **“Культура, як і цивілізація, завдяки своїм двостороннім відносинам може переходити від однієї нації до іншої, від одного суспільства до іншого. Та коли в цьому процесі переходу “фільтри” національного духу не працюватимуть достатньо добре, не буде здійснено відбору й очищення від неприйнятних і чужих елементів, то криза культури й цивілізації стане неминуча”**. Саме **“фільтри” національного духу** забезпечують чіткість функціонування світоглядних орієнтирів національних культур. Як проникливо визначив Микола Гоголь: **“Справжня національність перебуває... в самому духові народу”**.

За Гюленом, велич нації, самостійна сила її великою мірою залежить від спільності й висоти мети всього суспільства: **“...доки воно лишається роз’єднаним, не може бути й мови про якийсь позитивний результат”**.

Цю істину провів і основоположник української філософії права, глибинний педагог Памфіл Юркевич: **“...Там, де нема взаємності й справедливості, там не може бути й суспільства... Без взаємності народ поділяється (за різними думками про справедливість) на багато партій, з яких кожна вважає свої тенденції законними, справедливими. Між тими партіями точиться постійна жорстока боротьба, яка в кінцевому наслідку призводить до падіння держави. Отже, взаємність, як і справедливість, становлять основу держави. ...Коли ми організацією досягаємо єдності, то держава творить народ (римська республіка), коли любов’ю творимо організацію (грецька політея), то дух народу творить державу. ... Держава має моральну суть, як і людина... Певна національність дається взнаки як потужна влада... — всі ці риси народного генія диктують народові кодекс позитивного права і надають законодавству особливого національного характеру. Отже, національний дух є вищим законодавцем, який настановляє, що належить визнати правом і що треба відкинути. Право — явище національного духу. ...Будь-яке право тільки тоді має силу, коли воно національне, бо національність є природне об’єднання взаємністю”**.

Взаємність — джерело щастя людини й народу.



*“Я щовесни народжуюсь на світ
І починаю жити, як дитина
І кличе мене батькова хатина
на синь, на роси, на вишневий цвіт...”*

— Олексію Прокоповичу, що у Вашому житті значить Слово?

— Усе своє життя я причетний до такої високої духовної категорії як слово. У слові живу і словом живу. Від усього, що відбувається навколо, намагаюся відсторонюватися, бо все тимчасове. У політику ніколи не ліз і не хотів лізти. Жодних посад ніколи не обіймав, бо головне для мене — не керівництво, а творчість. Якщо Бог доторкнувся перстом до голови, то треба вже Богу слухатися.

Життя у мене було важке, але склалося так, що я щасливий. Почав писати пізно, мені потім довелося самотужки опановувати філологію. Моя перша книжка побачила світ 1965 року. Письменником-початківцем ніколи не був, почав зразу писати книжки. Точно не скажу, скільки створив за життя.

Мені дуже пощастило, бо працював у Держлітї, а це було видавництво, що видавало класику минулих століть і сучасну класику, де серед авторів були Максим Рильський, Павло Тичина, Володимир Сосюра, Микола Бажан, Андрій Малишко, Іван Драч, Дмитро Павличко, Борис Олійник та інші. Я зростав завдяки тому, що потрапив у високе коло інтелектуальних людей, яскравих талантів.

— Ви вважаєте, що в літературі має бути єдність поколінь?

— Літератори мають зростати й виховуватися у високому літературному оточенні. А зараз, на жаль, молодші письменники самі по собі, старші теж — самі по собі. Це вічний конфлікт між поколіннями — батьки і діти. Але такого в літературі бути не може. У духовності взагалі такого бути не може. Відомі випадки, коли старші допомагали молодшим: Михайло Коцюбинський — Леся Українка, Михайло Стельмах — Тамара Коломієць.

Я все своє життя допомагаю молодим. До мене ходять студенти, я їх вивожу в люди. Із Марією Матіос познайомився, коли вона була ще старшокласницею. Я зберігаю її першу збірку, де вона написала: “Олексію Довгому — хрещеному батьку літератури”. Таких книжок зі словами подяки в мене ціла бібліотека.

Усі вихваляються, що зараз серед молодших письменників дуже багато класиків. Вони самі собі сотворили кумирів. Тепер бачу, як молодші ставляться до старших: не було нормального вечора на відзначення 120-річчя від дня народження Павла Тичини, його влаштувала директор музею П. Тичини у Києві Тетяна Сосновська. Треба, щоб спадкоємність поколінь не переривалася ніколи, бо це впливає на творчість.

Свого часу я працював у “Музичній Україні”. Склавав програму для видавництва і побачив, що багато письменників минулого записували українські народні пісні. Я видав серію “Українські народні пісні у записах письменників”. І коли дійшов до сучасних письменників, виявилось, що ніхто нічого не записує, нікого не цікавить народна творчість.

— Як Ви вважаєте, стиль сучасних письменників відрізняється від стилю класиків?

— Коли ми читаємо класику, наприклад, Коцюбинського, то бачимо в конкретних деталях не тільки сюжет твору, а й те, як люди жили, як думали, як спілкувалися між собою. Письменник вносить елементи побуту, історичності. У сучасних літераторів цих деталей немає — лише сюжет.

— Знову про наболіле: українська мова. Саме письменнику належить розвивати і плекати її...

— Яка багатюща мова в Михайла Стельмаха, у Григора Тютюнника! У наших класиків старшого покоління мова народна, а зараз яка? Тільки тому, хто читає сучасні твори, не знаючи глибокої

Олексій ДОВГІЙ: «ЯКЩО ЛЮБИШ УМІЙ ПРОЩАТИ»

Поезія — це аромат: то поринаєш у солодкий квітковий світ, то насолоджуєшся бадьорою ранковою феєрією, то відчуваєш різку симфонію запахів. У поезії Олексія Довгого кожен вдало підібраний компонент розкривається у простому й водночас стійкому поєднанні.

Життєвий принцип поета: безсмертна тільки простота, все інше — тимчасове. Тому його збірки, зокрема “Дихання вічності”, “З криниці слова”, “Зелений літопис” радують читачів простим і мудрим словом. Його книги видають сьогодні не лише в Україні, а й у Франції, Грузії, Чорногорії, Македонії. Багато поезій Олексія Довгого покладено на музику, вони стали народними піснями. Їх виконують професійні й аматорські колективи.

Перейшовши рубіж 80-ліття, письменник радіє життю, має невичерпний запас енергії та завзяття.

Поезія Олексія Довгого має цілющий ефект: повертає нас до витоків, до батьківської хати, до дитячої безпосередності. Пригадується босоне дитинство й родинний затишок: “Ми з батьком плавали в човні. / Злітали гуси. Билась риба / І захід весь палав в огні, / Мов кавуна гаряча скиба. / Стелився туман над синню плес, / І тихо осідав на плечі. / А батько був такий увесь, / Як цей погожий, теплий вечір”.

У цю весняну погоду днину Олексій ДОВГІЙ розповідає читачам “Слова Просвіти” про важливість єдності поколінь, про коротку віршовану форму в літературі, про Любов і Слово, про штучність і природність у тайнстві творення поезії тощо.

внутрішньої структури української мови, вони можуть подібати — слова українські, а внутрішнього мовного єства немає.

В українських ВНЗ на філологічних факультетах викладають українську мову, а в коридорах студенти й викладачі розмовляють суржи́ком. А яка ситуація у школах? Вчителі зараз у такому фінансовому стані, що їм не до того, щоб читати сучасну українську літературу.

У “Музичній Україні” я працював із літературознавцем і фольклористом Олексієм Деєм. Коли нещодавно поїхав на святкування його 90-ліття в село Синявка Чернігівської області, був приємно здивований. Я побачив, що там глибоко живе українська мова, побачив дітей, які співали українські пісні. Ці діти вселили віру в те, що генетично мова і культура не загине. Треба лише спонукати до цього молоді.

Зараз виходять збірки молодих літераторів-початківців. Скоро вийде збірник наймолодших поетів Чернігівщини. І мене радує те, що діти на рівні підсвідомості зберігають мовні, мовностилістичні традиції, будують природні фрази. Деякі критикують ці збірники малих поетів, але я тільки за те, бо в них зберігається джерело української мови.

Іноді переглядаю твори, які надсилають діти до Малої академії наук. Що цікаво, діти з Харківщини й Луганщини пишуть такі патріотичні, проукраїнські вірші.

— **Говорячи про жанр мініатюри в літературі, пригадую Миколу Сядристого — автора надтонких робіт — мікромініатюр. Він говорив, що творить між порухами серця. Тому його роботи — філігранні. У Ваших творах така ж насиченість, образність. Наскільки складно працювати у жанрі мініатюри?**

— Коли поет може написати короткий вірш дуже гарно, талановито, то він зможе й більший твір написати талановито. Коротка форма — це основа. Своєю творчістю я показав нашим сучасникам і майбутнім літераторам, що коротка форма чогось варта.

Коротка форма — форма й римованих віршів, і прозових. Моя збірка “Дихання вічності” — це римована форма, а нещодавно вийшла книжка “Келих тро-янд” — це поезія у прозі. Не так просто

написати короткий вірш прозою, щоб його прочитали. Скоро вийде збірка “Вечірній зорепад”, де будуть і римовані, і прозові твори.

Коли пишеш короткий вірш, де всього два десятки слів, то кожне треба нанизувати, як разок намиста. Буває таке, що кілька років шукаєш підходящого слова. Колись, на початку моєї творчості, Микола Бажан, пишучи про мене, сказав: “Дуже приємно, що працюєте в галузі короткої форми. Найважчого жанру в літературі”.

Колись платили гонорар за рядки, тоді серед письменників почалося строчкогонство. Але я й тоді працював тільки в жанрі короткої форми, не гнався за гонораром.

До простоти треба дійти. Я іноді читаю мініатюри в нашій періодиці, де немає жанру, є тільки форма. Для мініатюри потрібна така зернинка, навколо якої живе весь текст — ця жінка свята і свята ця мелодія рук.

Я теж відбираю мініатюри в інших поетів інших народів: якщо побачу цікаві, то обов’язково їх перекладаю українською мовою.

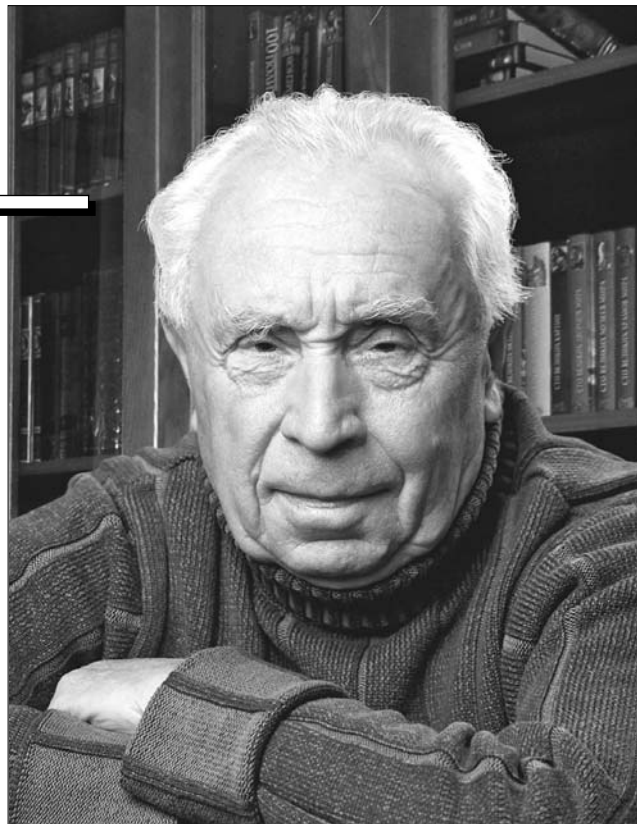
— **“Нема сильніш од землетрусу, як потрясать серця людей”, — говорив Павло Тичина. Як Ви вважаєте, література хвилює серця сучасників чи ледь-ледь доторкується до них?**

— Я пережив такий час, коли за книжками було паломництво, за ними стояли величезні черги. Зараз люди відійшли від літератури, й від поезії зокрема. Тепер відплив, почекайте — буде приплив. Це все — тимчасове явище. Я з самого малку знав, що мелодія слова — найвище, що може бути у світі, у духовності людини.

— **Ким Ви мріяли стати в дитинстві?**

— У дитинстві дуже любив машини. І зараз люблю. А став поетом. Ніколи людина не може виписатися у літератори, лише якщо вона цього хоче. Поезію не творять і не пишуть — поезію, як силу, віддають! Треба, щоб усе було дуже природно, щоб не письменник хотів, а вища сила хотіла ним писати. Мої книжки начебто не я написав, наче хтось творив моєю рукою.

Серед штучного нічого не буває істинного. Істини не буває штучної. Істина живе там, де є жива природа.



— **Як Ви вважаєте, ера романтиків відійшла, настала ера прагматиків?**

— На жаль, сьогодні люди відходять від природи: цивілізація, комп’ютеризація.

Я бував дуже часто на квартирі у П. Тичини. Пам’ятаю, що в його кімнаті на столі на непофарбованій дерев’яній дошці лежав аркуш паперу й непофарбований олівець. Він писав непофарбованим олівцем. Я тільки через деякий час зрозумів чому — душа поета може передаватися тільки через руку. Тепер же пишуть за допомогою комп’ютера. Уже посередництво з ним — штучне явище. Я абсолютно переконаний, що душа ніколи не може передаватися через комп’ютер, тому категорично за ним не працюю. Моя душа тече через кінчик пера, а не через клавіатуру й монітор. *Поезія — душа. І не напише / Її життя комп’ютерно нове / В сотвореному роботами вірші / Поезія ніколи не живе.*

— **Багато Ваших віршів можна використувати як зізнання в коханні. Ось, наприклад: “Спасибі, що ти завжди в мене є, і ще за те, що завжди в мене будеш”. Тільки серце, що любить, може творити таку чуттєву поезію...**

— Я людина, яка зараз не модна, — однолюб. У мене є одна жінка, яку я люблю. Іншої не треба. Тому до нашого золотого весілля з Марією Іванівною Білою видав поетичну збірку “Троянди для дружини”.

Коли “розбазарено” основне почуття, потім важко зібратися. Особливо поету. Органічність повинна бути у всьому. Пишеш про любов — треба її відчувати, про природу — там треба жити й писати, коли про хліб — треба жити там, де його печуть.

Щоб написати щось своє, треба глибоко знати, що було написано до тебе. Знати хоча б елементарні речі. Є книжки, які можна читати, які можна й не читати, але є й такі, яких не можна не читати. “Нове життя” Данте Аліґ’єрі — унікальна річ, що стала еталоном інтимної лірики. Сонети Франческо Петрарки не перевершені досі ніким, істинне кохання.

У видавництві “Дніпро” ми з Григорієм Кочуром, Миколою Лукашем, Борисом Теном заснували серію “Перлини світової лірики”. З оригіналу перекладали найкращі здобутки світової поезії. Ми запланували його на багато літ, але, на жаль, це видання припинилося.

Коли любиш, не варто зациклюватися на дрібницях. Часом молоді люди, що люблять одне одного, розлучаються через незначний випадок. Потім думають одне про одного все життя, живучи з іншими. Треба любити серцем — багато чого прощати.

Спілкувалася **Наталія АНТОНЮК**



ПЕРФОРМАНС ПІД ГОЛОС ВОЛИНКИ

— Волинка до нас прийшла на 200 років раніше, ніж у Шотландію. Проте нині мало хто популяризує її український варіант — карпатську дуду...

— Прикро, що немає ініціативи з боку держави, щоб зберегти і популяризувати цей український архаїчний інструмент, який прийшов до нас задовго до приходу кобзи та бандури. Усі знають трембіту, а гуцульську дуду — ні. Я спілкувався з майстром Михайлом Тафійчуком, який мешкає на Івано-Франківщині. Йому вже за сімдесят. Він зовсім не знає нотної грамоти, але виготовляє різноманітні інструменти, зокрема дуди (гуцульські волинки), колісні ліри, трембіти, скрипки. Зокрема для Руслани він виготовив 8 трембіт. Дуже важливо, щоб ця справа мала продовження, бо якщо люди втрачають своє коріння, відбувається хаос, порожнеча, процвітає ненаситна жадоба.

І як не парадоксально, популяризуючи шотландську волинку, я ставлю за мету — популяризувати карпатську дуду.

— Ви ж не шотланець. Звідки ідея навчитися грати на шотландській волинці?

— Якщо вірити в теорію про реінкарнацію душ, то можу допустити, що в минулому я був шотландцем. Уперше я почув інструмент у записі. Мій знайомий художник привіз компакт-диск одного шотландського волинщика. Ця музика мене неабияк вразила. І я почав самотужки навчатися. Я всього два роки граю на волинці.

У Києві лише 8 волинщиків, вони в основному грають на галісійських волинках. А взагалі різновидів цього інструмента дуже багато, наприклад, велика шотландська, німецький дудельзак, литовська, білоруська дуда...

— У чому своєрідність звучання великої шотландської волинки? Діапазон нот її широкий?

— Потрібно сказати, що дуже копітка праця з налаштуванням інструмента. Важливо, щоб звук “не плавав”. Звучання залежить і від температури, вологості, налаштування “пищика”, зношеності тростини. Узагалі, деталі часто доводиться міняти.

Сам звук на відстані 2—3 кілометрів люди сприймають як звучання мобільного телефона. А в горах можна почути волинку за 3—5 кілометрів, — ось така специфіка.

Діапазон — усього дев’ять нот. Шотландська волинка представлена в певній тональності — є інтервали між нотами, у які не всі композиції можуть вписатися. Тому не все можна зіграти на цьому інструменті. Як не дивно, я виконую деякі

білоруські, російські твори, композиції світової естради, невеличкі уривки із класичних творів. Серед українських пісень — “Ой на горі два жінці жнуть”, “Гопак”, “Як тебе не любити, Києве мій”, “Ніч яка місячна, зоряна”. Також мене цікавлять середньовічні мотиви, які можна втиснути в цей діапазон.

— Ви граєте і на маленькій волинці. Вона чимось відрізняється від великої?

— Велика шотландська волинка — найгучніший варіант волинок. А маленька звучить тихіше. За аплікатурою вона не відрізняється від великої, кількість нот така ж. Але цей інструмент пристосований для сейшенів.

— Чи гармонійно поєднуються волинка з іншими інструментами?

— Дуже часто мене запрошують музиканти. Проте нерідко вважають, що волинка має широкий діапазон нот, але тут така справа, що підлаштовуватися під волинку потрібно музикантам, сама ж волинка під колектив ніколи не підлаштується. У цьому і вся складність. Хоча є чимало гуртів, які успішно грають із волинками. Це все залежить від амбіційності музикантів. Чи бачать вони музику

в собі чи себе в музиці? Особисто я мрію зібрати пай-бенд: поєднання волинки та барабанів має просто вражаючий ефект.

— Чула, що волинка дуже вибаглива і вередлива. Це правда?

— Так. Дуже важливо — передбачати й контролювати цей інструмент, бо інколи він справді вередує. Буває, вийду на сцену і відчуваю, що мені важко вдувати повітря, тростина починає непередбачувано себе поводити. У Шотландії навіть жартують, що з жінками набагато простіше, ніж із волинкою. Тому який це інструмент, можна здогадатися.

— Коли-небудь мріяли поїхати на батьківщину Роберта Бернса?

— Так, це моя духовна потреба. Я хочу заснувати свою школу. Потрібен час, щоб з’їздити в Шотландію, скласти там іспити, аби в майбутньому я міг викладати.

— Слухачі, напевно, реагують на волинку по-різному...

— Мене запрошують на різні заходи, семінари, весілля. Хотілося б сказати, що цей інструмент підходить для похорон, бо створює заспокійливу атмосферу, підводить до філософського осмислення смерті близької людини. Волинка допомагає перебороти страх смерті й подивитися на неї як на природне явище. Боятися смерті — це боятися самого життя.

Буває таке, що люди можуть пританцювувати, намагаються вистукувати ніби ірландські танцювальні мотиви, є люди, які можуть замислено зупинитися. Була одна жінка, яка ранньої осені стала поряд зі мною підняла голову вгору і почала дивитися на зорі хвилин десять. Інша жінка принесла з собою килимок, сіла на нього в позу лотоса й медитувала.

в собі чи себе в музиці? Особисто я мрію зібрати пай-бенд: поєднання волинки та барабанів має просто вражаючий ефект.

— Чула, що волинка дуже вибаглива і вередлива. Це правда?

— Так. Дуже важливо — передбачати й контролювати цей інструмент, бо інколи він справді вередує. Буває, вийду на сцену і відчуваю, що мені важко вдувати повітря, тростина починає непередбачувано себе поводити. У Шотландії навіть жартують, що з жінками набагато простіше, ніж із волинкою. Тому який це інструмент, можна здогадатися.

— Коли-небудь мріяли поїхати на батьківщину Роберта Бернса?

— Так, це моя духовна потреба. Я хочу заснувати свою школу. Потрібен час, щоб з’їздити в Шотландію, скласти там іспити, аби в майбутньому я міг викладати.

— Слухачі, напевно, реагують на волинку по-різному...

— Мене запрошують на різні заходи, семінари, весілля. Хотілося б сказати, що цей інструмент підходить для похорон, бо створює заспокійливу атмосферу, підводить до філософського осмислення смерті близької людини. Волинка допомагає перебороти страх смерті й подивитися на неї як на природне явище. Боятися смерті — це боятися самого життя.

Буває таке, що люди можуть пританцювувати, намагаються вистукувати ніби ірландські танцювальні мотиви, є люди, які можуть замислено зупинитися. Була одна жінка, яка ранньої осені стала поряд зі мною підняла голову вгору і почала дивитися на зорі хвилин десять. Інша жінка принесла з собою килимок, сіла на нього в позу лотоса й медитувала.



Часто завдяки волинці я стаю вимушеним психоаналітиком. Люди до мене підходять і розпочинають виливати свою душу. Це якесь своєрідна терапія. Цей інструмент якось по-особливому впливає на психіку.

А найвдячніша аудиторія — це діти і тварини. Вони можуть стояти годинами. Коли я репетирую в лісі на околиці Києва, збираються навколо собаки, прилітають птахи. Була така цікава історія. Якось я грав у лісі, аж раптом із кущів придибав старий сліпий кіт (де він там узався, не знаю), сів, послуухав трохи і пішов.

— А які відчуття переполюють Вас під час гри?

— Я — частина цього інструмента, мої легені включаються у вироблення цих звукових коливань, які проходять крізь мене. Я наче впадаю у якийсь стан транс, медитації. До речі, розглядаю цей інструмент як засіб для астматиків, для тих, хто перехворів легеневиими хворобами.

— Мені здається, щоб торкнутися цього сакрального інструмента, потрібно налаштувати душевний камертон...

— Так, це певна філософія. Для того, щоб звернутися до цього інструмента, треба переглянути своє життя. Волинка змінила моє життя, я став іншою людиною. Своє життя поділяю на два періоди — до волинок і після. Багато моїх знайомих хотіли навчитися грати, проте ніхто так самовіддано цим інструментом не займається. Це якесь одержимість, думки лише про те, як удосконалити свою техніку. Вона вчить тебе бути системним, організовує тебе, вчить знаходити час там, де ти його раніше не знаходив.



Фото Олеса Дмитренка



Фото Олеса Дмитренка

ЯНГОЛИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ

“Янголи відступають від тих місць, де гріх править бал, і повертаються тоді, коли розцвітає чистота”. Ці слова належать піаністу-імпрровізатору Роману Коляді, з яким ми зустрілися під час концерту-презентації його третього альбому “Янголи повертаються”. Дійство відбувалося у столичному Будинку актора.

Як з’ясувалося, назву альбому запропонував Сергій Архипчук. Під час одного з останніх концертів Романа він сказав: “Дякую за те, що ти повернув мені мене.

Ти просто оживив мене”. І запропонував назву “Янголи повертаються”.

Роман Коляда не пише ноти. Кожен його твір — емоційна імпрровізація. Саме тому творчість Романа для слухача — незриме тріпотіння крил янгола у власній душі...

Майже всі мелодії записувалися “наживо”, тобто без дублів і склейок. Тому “Янголи повертаються” зачіпає за живе кожною композицією. Кожна — окрема неповторна історія. Так, “Краплі запізнілого дощу” з’явилися після перегляду фільму про Юрія Богатирьова “Свій среди чужих, чужой среди своих”. Особиста історія актора надихнула музиканта і вилилася у мелодію.

Композиція “Шатл” присвячується пам’яті загиблих астронавтів, зокрема тих, які розбилися на кораблі “Колумбія” 2003 року. “Каркас написаний тоді ж, а через шість років ми повернулися до цієї теми з

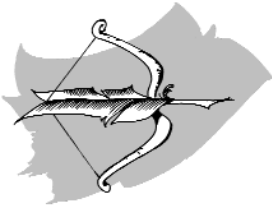
Віктором Крисько. Скрипка й альт додаді цій композиції нового звучання”.

В основі п’єси “Незнайомка з хризантемами” теж цікава історія. Роман Коляда часто грає у торговому центрі “Караван”. Одна панянка, захоплена його мелодіями, час від часу дарувала розкішні букети хризантем.

Історія “Тиші” не менш цікава. У студії, сівши за рояль, почав молитися. Мікрофони були увімкнені... І тривав запис. Що вийшло, кожен може почути по-своєму. “Ми ловили дихання тиші, шукаючи глибину навіть у цьому...”

Сольний альбом записано на благодійних засадах у Будинку звукозапису Національної радіокомпанії України. У записі брали участь Володимир Куриленко (баян), Віктор Крисько (альт, скрипка). Виконавчий продюсер — Василь Дорошук, режисери Ігор Прийма і Аркадій Віхарев, дизайнер Юрій Марусій, фотограф Олександр Зубко.

Матеріали підготувала
Уляна ВОЛІКОВСЬКА



Микола ЦИМБАЛЮК

З ХРЕСТОМ І ХИТРИСТЮ

Рік 2009. Київщина. Переяслав-Хмельницький. За часів Київської Русі — головний південно-східний форпост держави. Нині — районний центр, місто-музей.

Влітку, на території Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”, у самому “серці” княжого граду, біля злиття річок Альти й Трубежа, поруч із Михайлівською церквою (колишній собор), зненацька виросло шатро (чи великий намет). Якесь люди час від часу стали проводити там богослужіння. Згоди, не те що письмової, — усної, з боку адміністрації заповідника ніхто їм на те не давав.

2010-го, після тривалої облоги, святі та божі без бою переносять свій стан до Михайлівської церкви. Щоби хоч якось узаконити свавілля, заручаються дозволом Міністерства культури. Благо, свої люди при владі.

За якийсь час, остаточно оволодівши ситуацією, вірні Московського Патріархату на чолі з ієромонахом Анатолієм (як згодом з’ясувалося), не отримавши гідного протриву ні з боку міської влади, ні з боку адміністрації музею, ні з боку переяславської громади — нащадків славних пращурів, повели далі переможний наступ. Із церкви викинули геть музей українського народного одягу Середнього Придніпров’я. А це — понад тисячу експонатів!

Далі — більше. Окупували приміщення надбрамної дзвіниці і трапезної з келією. Відбили замок із дверей підземелля, що розташоване під законсервованим фундаментом будівлі ХІ ст., й навісили свій. Тим самим остаточно витіснили співробітників музею, перекривши їм будь-який доступ до місця роботи.

Окрилені успіхом і з мовчазної згоди “батьків” міста, оголосили про створення там свого монастиря. Почали з освоєння навколишньої території, перебудови і добудови існуючої з 1743 р. кульової споруди — Михайлівського собору.

НЕНАСИТНІСТЬ

Але апетит, як кажуть французи, приходить під час їжі. Чи поглинання, когось чи чогось. Для кліриків Московського Патріархату ним стала спочатку Михайлівська церква, але наприцілі стоїть уже й Свято-Вознесенський собор. З останнім, щоправда, така собі “невеличка” проблема: з 1996 року, згідно з існуючими документами, зокрема, договору оренди, він належить УПЦ Київського Патріархату. Ось уже п’ятнадцятий рік у дзвіниці регулярно, як і належить, відбуваються богослужіння релігійної громади. У самому соборі поки що не правиться — миряни терпеливо чекають вирішення подальшої долі розміщеного там музею-діорами “Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 р.”. Однак московські отці, чи то пак УПЦ Московського Патріархату, нещодавно провели оглядини споруд — Свято-Вознесенського собору, його дзвіниці й прилегло до нього колегіуму, де зараз розташовується музей Григорія Сковороди. Придивлялись і радились. А 2 квітня ц. р. на сайті УПЦ МП виставлено записи із засідання Священного Синоду



Михайлівська церква в Переяславі. 1845 р. Акварель Т. Шевченка

ЯК СВЯТІ ТА БОЖІ СЛАВУ ПЕРЕЙМАЮТЬ

церкви. У журналі № 8 і № 9 зазначено, що заслухано інформацію “Його Блаженства, Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України” і ухвалено “благословити відкриття Свято-Вознесенського чоловічого монастиря в м. Переяславі-Хмельницькому Київської обл.”. І те ж саме “...чоловічого монастиря Архистратига Михаїла”.

ГРОМАДА І ВЛАДА

Стривожені парафіяни вдарили у дзвін, запідозривши злі наміри святих отців. Від одного з парафіян на ім’я депутата Переяслав-Хмельницької міськради Миколи Корпанюка надійшла заява. Він негайно виніс це питання на розгляд найближчої сесії. Втім, із певних причин його так і не поставили в порядок денний — із 38 депутатів “за” проголосувало лише 10 (представники правих у меншості).

Заради справедливості варто зазначити, що свідомо частина української громади і раніше не була байдужою до життя в місті. Так, ще торік, переяславці, обурені захопленням та руйнуванням чорноризниками Михайлівської церкви як історико-архітектурної пам’ятки, засипали листами-протестами, заявами різні владні інстанції. Партиї осередки, громадські організації, трудовий колектив НІЕЗ “Переяслав” зверталися до міського голови Олександра Шкіри, Київської обласної ради, Міністерства культури тощо. 25 травня 2010 року відбулося велелюдне міське віче. У відповідь — німота, ніби усім високопосадовцям заціпило.

Нещодавно депутати разом із громадським активом зібрали “круглий стіл” і прес-конференцію. Яке майбутнє чекає заповідник? Як діяти громаді? Яких культурних і соціально-економічних втрат зазнає місто? Про все це тримали раду переяславці. Незважаючи на недугу, взяв участь у ній і колишній генеральний директор національного заповідника, відомий науковець, Герой України Михайло Сікорський.

ПОЗИЦІЯ НЕБАЙДУЖИХ

Ось лише кілька уривків із численних виступів:

Микола Корпанюк, доктор філологічних наук, професор, депутат міськради:

— Те, що відбувається в Переяславі, — не випадковість. За цим свавіллям бовваніє образ Московського Патріарха Кіріла. Москва будь-що прагне реанімувати ідею “Третього Риму”, тобто перейняти зотлілу велич колишньої Римської імперії. І утвердити та розширити свою — Російську. Це не просто марення щодо світового панування, це — конкретна політика. Як це робиться, ми бачимо на власні очі у нашому місті. І на свою церкву вони покладають неабиякі надії духовного впокорення народів, насамперед — українського. Бо без України, як вони говорять, не може бути великого “руського міра”. Звідси і намагання відродити міф російсько-української дружби. Але засоби — хрестом і розбоем — видають їх з головою...

О. Михайло Трускавецький, настоятель Свято-Вознесенської парафії УПЦ КП:

— Музейна спадщина міста — безцінна матеріальна й духовна культура. Церква — душа народу. Чим душу його наповнюватимуть — любов’ю, прагненням до прекрасного, шаною до свого народу, держави — таким буде наше майбутнє. Абсурдно було б сподіватися, що українська душа, зорієнтована на сьогоднішні російські цінності, збережеться як неповторне Боже творіння. УПЦ Київського Патріархату проти ворожнечі між братами-українцями, бо розуміємо — події з Михайлівською церквою і не тільки, то не від Бога. Прозріймо, дорогі брати і сестри!..

Валентина Нікітіна, молодший науковий співробітник меморіального музею Г. Сковороди:

— Я понад сорок років свого життя віддала музейній справі. Сьогодні мені боляче дивитися, що відбувається, як наша багатовікова справа зводиться нанівець. Повірте — наші артефакти, експозиції справді безцінні. А що буде з музеєм Сковороди, якщо вони доберуться і до Свято-Вознесенського, мені важко навіть уявити. А там же унікальна (до тисячі томів) збірка стародруків...

Микола Товкайло, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України:

— Те, що відбувається, що чинить клір Московського Патріархату, підпадає під заборони, що прописані в Європейській конвенції про збереження архітектурної спадщини. Москва нищила українську культуру, мову, нашу духовність в усі часи — від Петра до більшовиків, а про Путіна годі й говорити. Але ж є вже міжнародні правові норми, і під ними — підпис України. Держава наша, хто б не був при владі, мусить їх дотримуватись. Наруга над Михайлівською — це ще й грубе порушення статей 22, 23, 24, 25, 26, 29 Закону України “Про охорону культурної спадщини”. Варто порівняти вигляд церкви 1845 р. (її змалював тоді

Тарас Шевченко), і які халабуды побудувували ті, що її захопили, і все стане зрозуміло. Так можуть чинити лише окупанти...

Тарас Нагайко, кандидат історичних наук, голова громадської організації “Переяславський скарб”:

— Якось зайшли ми зі студентами, щоб оглянути давньоруський фундамент біля церкви. Підткнувши рясу, притямом вискакує настоятель і давай нас лаяти і виганяти. Тут же зателефонував по мобілі, за кілька хвилин підлетіла іномарка, вискочили дебелі, стрижені хлопці... Добре, що одного із них я знав. А то непереливки було б і мені, і дітям. І все



Вознесенський собор у Переяславі

це на території державного заповідника, а не приватної фірми. За якийсь рік ми втратили уже два музеї. На черзі ще три. Хто за це відповідатиме?..

Наталія Заїка, голова Переяслав-Хмельницької міськрайонної організації “Просвіта”:

— Складається враження, що в нас нема Української держави, що каліфам при владі наша культура чужа й ненависна. Що творять із нами, чи то в селі, чи то в місті, можна назвати одним словом — варварство. Але хай знають: голови ми не схилимо. Забракне власних сил, звернемося до демократичних сил України. Історико-культурна спадщина Переяслава — то цінність усього народу...

БОГ ДАСТЬ ТЕ, ЩО МИ САМІ ЗРОБИМО

Сьогодні все дужче й рельєфніше проступає ота агресивна сутність і мета політиканів від релігії на тлі “руського міра”. Це бачить всякий, хто має незашорені очі. Коментуючи перший візит Патріарха Кіріла в Україну, відомий російський політик і правозахисник Валерія Новодворська відверто сказала, що це була спроба політичного розколу на релігійному ґрунті. “Це був суто політичний жест, інспірований зовсім не християнами, а Луб’янкою і Кремлем”.

Звісно, переважна більшість пересічних мирян скептично ставляться до подібних заяв. Але ось найсвіжіші факти. Нещодавно прихильники Московського Патріархату, що зібралися були в Києві, звернулися до В. Януковича, Кабміну і Верховної Ради з проханням надати їм (московській) церкві статус головної. А ще — відмовитися від інтеграції в “чужу та ворожу структуру” — Євросоюз. Це не перший приклад відвертого втручання УПЦ МП у світські справи. У Києві, приміром, стверджують, що вони мають зараз дві влади — міськдержадміністрацію і московську церкву. Остання навіть вивищується, домінує. Інакше чим пояснити свавілля і невідповідність святих і божих, які творять розбій у столиці? Тільки останнім часом ними в порушення всіх містобудівних норм і правил поставлено церкву в парку “Юність” на Борщагівці, біля мосту Патона тощо. Уже виставлені шатра біля фундаменту Десятинної церкви (що в центрі “княжого” граду) і в Маріїнському парку біля українського парламенту. Коло ось-ось замкнеться, і результати облоги не важко передбачити.

Заколисани ідеологічною коліскою “руського міра”, приспані мантрами “єдиної і невіддільної”, роз’єднані й розсварені українці вкотре стоять на порозі...

Хресного знамення і молитви “Хай мене мене чаша сія” надто замало. Безперечно, за словами великого українського патріота Євгена Чикаленка: “Буде те, що Бог дасть. Але Бог дасть те, що ми самі зробимо!”.

Р. С. У ніч на 26 квітня Патріарх УПЦ МП Кіріл і Блаженніший Митрополит цієї ж церкви Володимир відслужили панахиду за загиблими ліквідаторами наслідків аварії на ЧАЕС. Того ж дня ввечері в Переяславі-Хмельницькому зібралось українське народне віче “Не допустимо духовного Чорнобиля!”. Учасники — представники демократичних партій, депутати міськради, працівники Національного заповідника протестували проти знищення Національного заповідника “Переяслав” і передачі історико-культурних пам’яток — стародавніх церков і соборів в руки УПЦ Московського Патріархату. Вічевики вимагають повернути українському народові захоплене і засудили очільників Київської обласної і Переяслав-Хмельницької міської влади, які не тільки умили руки, а й усіляко сприяють антидержавним, протизаконним діям святих та божих.



Анатолій ЗАГНІТКО,
професор Донецького
національного університету
Ірина КУДРЕЙКО,
аспірант
м. Донецьк

ЗАРАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ДЕРЖАВНОСТІ

У сучасній Україні з'явилася тенденція переосмислювати багато усталених речей, надавати їм іншого виміру. До таких належить і прагнення багатьох переглянути засадничо-правничі принципи мовного будівництва, статусу української мови та ін. Підтвердженням цього може бути проект закону України “Про мови в Україні”, який підготували народні депутати Олександр Єфремов, Петро Симоненко і Сергій Гриневецький і зареєстрували у Верховній Раді України 7 вересня 2010 року. Він стосується багатьох сфер життя українського суспільства, своїми засадничими принципами втручається у сферу державної політики і тим самим посягає на основи конституційного ладу держави. Законопроект не пройшов повз увагу громадськості й науковців. Найгостріші експертизи зробили професор, доктор філологічних наук Володимир Панченко та професор, доктор юридичних наук, один із авторів Декларації про державний суверенітет Володимир Василенко; вона становить основу ухвали Вченої ради Національного університету “Кієво-Могилянська академія” щодо законопроекту “Про мови в Україні” (див.: “Український тиждень”. — № 40. — 2010 р., “Слово Просвіти”, ч. 16, 2011 р.).

Свого часу Мартін Гайдеггер сформулював сакраментальну тезу про мову як оселю духу. Мова — найсуттєвіша і визначальна частина особистості, нації, народу. Вона постає вирішальним та основним чинником ідентифікації особистості. Українська мова — це дух народу, його совість, чинник його поступу. Між мовою і суспільством існує взаємозв'язок: не лише загибель суспільства призводить до загибелі мови, а й загибель мови призводить до зникнення суспільства, яке не вберегло свою мову. Перестаючи бути засобом спілкування, мислення, мова гине. Утвердження державного статусу української мови в усіх сферах життя України, розширення її функціонального навантаження в різних виявах громадянського суспільства — одне з основних завдань сьогодення. Поступово воно почало набувати чітких меж і виявів, попри гальмування цього процесу певними силами.

На сучасному етапі розвитку незалежної України державною, згідно зі ст. 10 Конституції України, є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя; сприяє розвитку української нації, її традицій і культури. Ця мова є складником конституційного ладу України, словом — її державність гарантує цілісність Української держави, нейтралізацію відцентрових тенденцій. Відповідно до розділу XIII Основного Закону, зміни статусу державної мови чи надання іншим мовам статусу, вищого за той, який їм наданий розділом I Конституції, передбачають, своєю чергою, внесення змін до Конституції України. Розділ I належить до тих розділів Конституції, внесення змін до яких має розглядатися на всеукраїнському референдумі після проходження відповідної процедури у Верховній Раді. Рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року №10-рп/99 містить положення, відповідно до якого дається визначення державної мови. Вона отожднюється з офіційною мовою, і на цьому зроблено особливий акцент.

У розділі II законопроекту “Про мови в Україні”, винесеного 7 вересня 2010 року на розгляд Верховної Ради, російській мові надається статус офіційної. Відповідно до згаданого рішення Конституційного Суду, це означає, що їй надається статус державної. Вирішальною в цьому питанні є частина 3 ст. 8 законопроекту, у якій зазначається, що “заходи, спрямовані на використання регіональних мов, або мов меншин”, можуть застосовуватися за

умови, якщо кількість носіїв регіональної мови, що проживають на території її поширення, становить 10 % і більше чисельності її населення”. Визначена кількість носіїв регіональної мови — 10 % і більше — є довільною (такого критерію немає в міжнародних правових актах) і покликана забезпечити статус, рівнозначний статусу державної мови, лише для російської, оскільки “носіями регіональної мови”, згідно з частиною 5 ст. 8, слід вважати не тих, для кого вона є рідною, а тих, хто її “переважно вживає”. Щоправда, останнє досить важко встановити, бо в жодному з переписів населення цього питання не було, а здійснення опитування в сучасних умовах не передбачено, та й таке опитування не завжди зорієнтоване на поліпшення мовної ситуації. Не думаю, що в розбудові будь-якої з національних мов (іспанської, французької та ін., не кажучи про іврит у сучасному Ізраїлі) керувалися принципом опитування — визначальним поставало створення власної держави, в основі якої — мова, її дух, її носії.

З огляду на цілу низку причин в Україні сформувався прошарок людей українського походження, які не тільки послуговуються російською мовою в усіх сферах суспільного життя, а й вважають російську мову рідною. Цьому сприяв колишній дозвіл не вивчати в школі українську мову, домінування в низці регіонів російськомовного викладання у вищій школі, використання російської мови в структурі комуністично-партійного й адміністративно-господарського, управлінського апарату, що успадковано було й в Українській державі. Не можна сказати, що усі ці керівники різних рівнів збайдужіли до свого рідного, національного, але традиція суттєво формувала їхні стереотипи — не поставати іншим із-поміж своїх. На сьогодні ці російськомовні українці становлять неоднорідну масу. Одні з них прихильно ставляться до української мови і готові повернутися в її лоно, хоча й відчувають дискомфорт, бо не володіють вільно українською мовою. Інші збайдужіли до мовних проблем під тиском соціально-дискомфортних обставин і не задумуються над цим питанням. Ще інші сприймають усе українське агресивно й мотивують це тим, що самі перебувають в іншому мовному полі, не відчуваючи ніяких потреб повертатися в українське. Ця група постає найактивнішою у пропаганді власних ідей і вимірів мовного співжиття, проповідуючи тезу двомовності і в окремих регіонах, і в усій Україні загалом. Сповідання ними тези двомовності передбачає збереження нинішнього статусу активного функціонування російської мови й пасивно локальний вжиток української як вияв етнографізму чи данини культурі української нації. Двомовність, яку так підтримують деякі мешканці України, не сприяє розвитку української мови як мови повного територіального поширення. Більше того, будь-яке розширення українського інколи трактується як зазіхання на те, що “історично склалося”. Це в сусідній Росії і президент, і прем'єр-міністр не соромляться на повний голос заявляти, що вони російські націоналісти, а в Україні — борони, Боже! Тим часом держава неможлива без патріотизму, без усвідомлення мовно-територіальної цілісності, яку забезпечить саме українська мова.

У ст. 7 законопроекту “Російська мова в Україні. Українсько-російська двомовність” про українсько-російську двомовність сказано як про “важливе надбання Українського народу”. Водночас не зав-

важено драматичних обставин XVII—XX ст., коли носії української мови зазнавали жорстоких репресій і за царату, і за радянської імперії, які, власне, і зумовили такий розвій двомовності. Не питаючи народу, його робили двомовним, бо іншого способу отримання освіти, кар'єрного зростання просто не було. У цій статті також наголошується: “Російська мова є рідною або такою, якою повсякденно користується більшість громадян України”. Так, справді, в Україні є відсоток мовців, які вважають рідною російську мову, але він становить 29,6 % всього населення України. За даними Всеукраїнського перепису 2001 року, це аж ніяк не більшість громадян України. Щодо кількості тих, хто “повсякденно користується” російською, то перепис не зафіксував таких даних, оскільки питання про мову, яку громадянин “переважно вживає”, не ставилося.

Ст. 21 законопроекту “Мовна освіта” цілковито руйнує освітню практику, що усталася в Україні після прийняття 1989 року “Закону про мови в Українській РСР”. Запровадження принципу вільного вибору мови навчання провокує конфліктність на мовній основі, серйозно ускладнює організацію навчального процесу,



Фото Олесь Дмитренко

потребує бюджетних коштів для збільшення числа педагогічних кадрів і матеріальної бази і, що найгірше, надає українській мові статусу вторинної. Більше того, не окреслено постає теза про достатню кількість студентів для навчання цією мовою. Очевидно, йдеться про навчання російською мовою, а не мовами національних меншин, на захист мов яких і спрямована Європейська Хартія.

1. Ст. 21 сучасного законопроекту “Мовна освіта” повертає нас у недалеке минуле: 1958 рік, коли було видано “Закон про укріплення зв'язку школи з життям”, що надав батькам право обирати мову навчання для своїх дітей. Цей закон набув гіпертрофованого вияву саме в Україні, де було запропоновано добровільне вивчення або невивчення рідної мови. Хоча інші предмети були обов'язковими. Так і школи переводилися в статус російськомовних — для цього необхідно було кілька заяв батьків. Порівняймо, якщо в 1960—1961 навчальному році на території Донецької області функціонувало 877 шкіл з українською мовою навчання з кількістю учнів — 124,5 тис., що дорівнювало 20,4 % загальної кількості учнів, то в 1978—1979 навчальному році фун-

кціонувало лише 204 школи, у яких кількість учнів становила 34,6 тис., а це 5,7 % загальної кількості учнів. Наприкінці 1980-х років школи з українською мовою навчання були тільки в сільській місцевості.

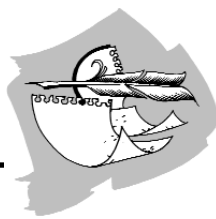
Робота, проведена з розширення сфер застосування української мови як державної в багатонаціональному регіоні після прийняття 1989 року “Закону про мови УРСР” дає змогу простежити досягнення позитивних результатів, зокрема в освітній системі. Наведемо останні результати: за даними управління освіти Донецької області, в 2008—2009 навчальному році на території області працювало 1106 навчальних закладів середньої освіти із загальною кількістю учнів 34 4191. З українською мовою навчання — 741 навчальний заклад (67 %), де навчалось 138 802 учні (40,3 % загальної кількості учнів Донецької області). У 2009—2010 навчальному році на території області працюють 1099 навчальних закладів середньої освіти із загальною кількістю учнів — 340 667 осіб. З українською мовою навчання — 750 навчальних закладів (68,2 %), у яких навчається 147 570 осіб (43,3 % загальної кількості дітей шкільного віку, що на 3 відсоткові пункти більше, ніж у 2008—2009 навчальних роках). Використання мов в освіті — це надійний показник реального суспільного статусу мов та їхніх перспектив у майбутньому.

Варто наголосити, що українська мова серед українськомовного і російськомовного населення з часом стає престижнішою. У суспільній свідомості поступово підвищується показник її комунікативних якостей і естетичної цінності, спинився процес зниження “лояльності” щодо української мови — посилюється мовно-національна свідомість українців, а також представників інших етносів.

Цікаво, наскільки зміняться позиції української мови, якщо, згідно із законопроектом, “в усіх загальних середніх навчальних закладах забезпечуватиметься вивчення державної і російської мов”. Чи обсяг вивчення російської мови визначатиметься місцевими радами, відповідно до законодавства про освіту і з урахуванням поширеності цієї мови “на відповідній території”, тим більше, що “володіння російською мовою забезпечує громадянам України широкий доступ до здобутків світової науки і культури” (ст. 7 законопроекту)? Тут варто було б авторам законопроекту, хоча б побіжно, подивитися на загальнослов'янську карту і звернути увагу на питання — як позначився перехід на рідну мову в інформаційно-силовому вимірі словенців (словенська мова — Республіка Словенія), словаків (словацька мова — Республіка Словаччина) та ін. Адже сучасний світ, освоєння його просторів неможливе без знання інших мов. Тому говорити про те, що українська мова не може повноцінно забезпечити інформаційно-наукові потреби, зовсім некоректно. Не коректно також поділяти українців за якимиось ознаками і говорити про “чистих українців”, “напівукраїнців” чи “недоукраїнців”. Українець той, хто любить свою Вітчизну. І є державна мова для повнокровного життя, а отже, треба знати її.

Надання російській мові в Україні статусу офіційної на практиці означатиме запровадження ще однієї державної мови. А це зумовить значне звуження сфер функціонування української мови, заміну її в багатьох сферах комунікації російською. Це означатиме узаконення на державному рівні тотальної русифікації. Усе це не відповідає ідеям становлення й розвитку Української держави. Саме тому не можна приймати державні документи, які зруйнують те позитивне, що закладене у Законі про мови.

Громадськість України обстоює права української мови і право народу на власний статус у вимірі світової цивілізації.



Закінчення.
Початок у ч. 13, 14 за 2011 р.

6. Зліва від Гайдука мерехтіли індикатори пульта управління. Він намацав ледве підсвічену кнопку приладу GPS і глянув на екран, намагаючись зрозуміти маршрут їхньої втечі. Замість того, щоб їхати до Балтимора і вискочити на 95-е шосе, що вело до Нью-Йорка, лімузин, пробившись через “белтвей”, забитий старими смердючими китайськими автівками, що використовували суміш спирту й олії й тяглися зі швидкістю до 20 миль на годину, посувався на північний захід у напрямку Пітсбурга. Гайдук спочатку було подумав, що через Клівленд вони поїдуть до Детройта, знищеного війною і повстаннями, щоб підводним тунелем, прокладеним під річкою Детройт, дістатися до Канади, до чистенького, наче з іншої — щасливої планети — мирного містечка Віндзор. Чомусь був переконаний, що тунель не постраждав під час війни, бо міст через Детройт був знищений бразильською крилатою ракетою три роки тому й досі не був відновлений. Інформація про тунель була засекречена.

Однак через дві години повільного просування на північний захід вони різко збочили праворуч, на північний схід: карта їх гіпотетичного маршруту, що виникла на екрані, свідчила: не виключено, що вони можуть доїхати до Гантінгтона, “взяти” 81-е шосе і дістатися до Сиракюз, а далі — Канада була поряд.

Але це була лише гіпотеза.

Іхали сільськими, розбитими путівцями, на яких навіть їхній комфортабельний лімузин, що рухався з допомогою суперсучасних водно-водневих двигунів, вистрибував на вибоїнах шосе і хитався. Затемнене скло лімузина не давало уявлення про світ, що їх оточував, — бо через броньовані шибки смарагдові весняні поля Пенсільванії, червоні фермерські будиночки й зерносовища, подібні до батарей протиракетної оборони, білі протестантські церкви, підчепурені до Easter — свята Воскресіння Христового, яке відзначили нещодавно — 11 квітня, — все це було позбавлене барв — тільки тіні, як під час сонячного затемнення.

Божена, яка слова не вимовила від початку поїздки, лягла на переднє сидіння спиною до Гайдука й заснула. У темряві Гайдук так і не побачив її обличчя, помітивши тільки, що вона запнула голову хусткою, як це роблять мусульманки. Поїздка до Києва з цією похмурою істотою, яка відрізнялася від комунікативних американок своєю мовчазністю і непривітністю, видалася Гайдуку ще однією ознакою — не найстрашнішою, щоправда, але малоприємною, — тої катастрофи, що сталася з ним. Катастрофи, передчуття якої переслідувало його останнім часом. Щось зламалося в налагодженому механізмі Бюро та ВІРУ.

Він тихо дістав із міні-бару кришталевий графин, який засвітився, як маленька різдвяна ялинка, налив у склянку темну рідину, спробував. Це був бурбон “Джім Бім” — один із найкращих гатунків американського віскі. Не знайшовши льоду, випив одним ковтком цю обпалюючу душу рідину.

Тихий голос (водія чи того, хто відповідав за його безпеку) долинув згори:

— Сер, якщо хочете лід, відкрийте, будь ласка, дверцята холодильника, нижче міні-бару. Там є содова і сендвічі з шинкою і сиром. Беріть не вагаючись...

— Все в порядку, — бадьоро відповів Гайдук, хоча розпач поволі охоплював його.

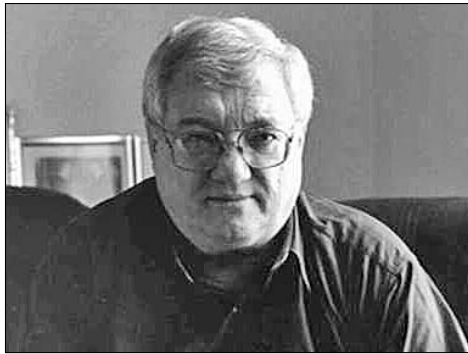
Не впадай в паніку, розвіднику, наказав собі Гайдук. Дрон міг спопелити тебе, але ти залишився серед живих. Що сталося? Чому? Хто твій ворог? Ворогів багато, але хто головний? Смертельний?

...Бюро Гайдука, цілком легальна, соціальна установа, розміщувалася в одному з найпрестижніших місць Вашингтона — на Дюпон-серкл, там, де Коннектикут-авеню, зливаючись із Массачузетс-авеню, своїм вістрям — наче добре загострений олівець — упиралася в Дюпон-серкл. Будинок

Юрій ЩЕРБАК

«ЧАС СМЕРТОХРИСТІВ» (МІРАЖІ 2077 РОКУ)

Фрагмент з роману



№ 1369, пофарбований у яскраво-жовтий колір, через що отримав назву “chicken”, своєю архітектурою нагадував київсько-купецькі будинки з керамічними прикрасами, і був дуже зручний: при ньому був просторий підземний гараж, що дуже влаштувало клієнтів Гайдука: незважаючи на престижність, Дюпон-серкл був одним із найкошмарніших місць для автомобілістів Вашингтона — справжній тромб у серці американської столиці.

Гайдук любив це місце, бо в будь-яку спеку в центрі площі можна завжди було відчутти прохолоду: фонтан, побудований на честь невідомого нікому контр-адмірала Дюпона, освіжав повітря, а дерева створювали затишок і давали блаженну тінь. Фонтан нічим не нагадував військово-морську професію Дюпона — бо його підпирили оголені мармурові хлопці й дівчата кінця XIX століття — хіба що тільки вода, що щедро лилася згори на жовклі статуй, символізувала океанську потугу Америки. Саме тут, на лавочці біля фонтана Гайдук познайомився з Ліндою Кенворсі.

Зітхнувши, Гайдук перевів думки з ліричного в інше, більш суворе річиче: в Бюро з ним працювало п’ять співробітників: він, його перший заступник і давній друг Віктор Безпалый, підполковник ВІРУ, Костянтин Слісаренко, експерт, доктор фізико-математичних і технічних наук, який нібито не належав до жодної розвідувальної структури України, — бо був винятково неорганізованою, забудькуватою людиною з ознаками геніальності, коли він просихав від чергового запою; і ще двоє американців — Карл Томсон, технічний експерт, флегматичний знавець найновіших систем зброї Конфедерації та симпатична товстушка Ніколь Коен — перекладачка, секретарка, технічний менеджер і організатор веселих “барбекю”, коли в задушевній атмосфері доброї пиятики можна було довідатися у партнерів багато цікавого й домовитися про взаємопрофітну оборудку. Гайдук підозрював, що всі хлопці з його офісу переслали з Ніколь, але дивився на це по-блажливо.

Діяльність Гайдукової фірми велася відповідно до закону Конфедерації “Про національну безпеку”, частини третьої — “Захист чутливих і подвійного призначення технологій”. Він розподілив причини свого провалу (а що це був принизливий провал, у тому Гайдук не мав сумніву) на кілька категорій: економічна — якась (яка?) компанія втрачала зиск і ринки збуту (що їх забезпечували партнери Гайдука в Японії, Сінгапурі чи Африці) або особистісна-грошова — хтось (хто?) не дорахувався грошей на офшорному рахунку, як було обцяно (або сплатили сповна, але жадібність схопила когось (кого?) за горло; політична — Гайдук і його контора почали заважати комусь (кому?) в азартній політичній грі, коли перекроювалася мапа світу, коли поволі набирала оберти нова, четверта глобальна війна і ставки життя і смерті держав були як ніколи високі. І остання причина — особистісно-заздрісна: якась (яка?) істота на високому рівні (якому? — політично-

му, військовому, розвідувальному?) — вирішила перерізати йому горло задля... Задля чого? Щоб зайняти його місце? — яке зрештою, не було в загальнодержавній ієрархії надто престижним, а навпаки — вимагало спеціальних знань, спритності, відмови від багатьох принад нормального життя і вважалося в розвідувальному співтоваристві одним із найнебезпечніших. Кожен необережний крок тут міг стати смертельним.

Гайдук почав послідовно перебирати можливі варіанти подальшого розвитку подій. Повідомлення про присвоєння йому звання генерала, яке за інших обставин, можливо, й потішило б його самолюбство, жодним чином не покращило його настрої, а обцянка нового призначення навпаки — посилила депресію, проти якої були безсилі ковтки “Джіма Біма”.

Кулеметні черги, що пролунали з турелі стрільця, встановленої ззаду лімузина, пробудили його від чорних думок. Зі звуку пострілів Гайдук здогадався, що це був найновіший зенітний комплекс, який зі скаженим гуркотом віялом вистрілював невеличкі самонавідні міни, які могли знищити в радіусі 10 миль будь-яку літаючу ціль.

Божена схопилася злякано, але не сказала ні слова, лише приречено прикрила руками голову — наївний жест беззахисної дитини під час стрілянини.

— Сер, мем, — пролунав голос згори, — не хвилюйтеся. Нам здалося, що хтось нас атакує. Але все “ОК”.

— Це вони на мене полюють, — ледь чутно сказала Божена й перехрестилася. Гайдук відзначив, що хрестилася вона справа наліво. Він ніяк не прокоментував її слова, знаючи, хто насправді був головною мішенню в лімузині. Божена також мовчала, тільки похитувалася на своєму сидінні у такт руху автомобіля, ніби молилася.

Через півгодини після стрілянини вони зупинилися.

— Зупинка на двадцять хвилин. Туалет у кінці ангару. Кава на столі під стіною. Ми на військовій базі “Менсфілд”, у надійному укритті. Нам ніщо не загрожує. Прошу виходити.

Хтось відчинив важкі броньовані двері і Гайдук, а за ним Божена вийшли з лімузина, розминаючи ноги. В ангарі на повну силу сяяло освітлення, бо надворі вже темніло. Двоє здорованів у чорній формі спецназу — один темношкірий у чорних рукавичках, — мабуть водій, другий — білий — привітно всміхалися до втікачів. Це був їхній супровід. Літаків в ангарі не було, лише кілька розвідувальних “черепах”, що своєю формою нагадували літаючі тарілки, біля яких вовтузилися команди обслуговування. Стрілець, що так хвацько відстрілювався (від кого? від дрона?) сидів на даху лімузина, звісивши ноги в турельний отвір. Механік у сірому комбінезоні, прикрашеному емблемою національної гвардії штату Нью-Йорк, допомагав поповнювати боєзапас зенітної установки.

На широкому столі попід стіною ангара, де валялися ремонтні інструменти, застельовані технічні інструкції з кресленнями і схемами, брудні ганчірки та запасні блоки електроніки до “черепах”, звільнили місце, вистелили паперовими серветками і поставили велику скляну колбу з кавою, молоко, банки “чайна-коли” та огідне американське печиво, нащиповане шматками шоколаду, як дешева ковбаса салом. Ковтнувши каву, яка здалася йому не такою вже й поганою, Гайдук підійшов до ноутбука, що стояв, відкритий, на столі й працював у автоматичному режимі. Клацнув клавішами, поглянув світові новини. Все буденне і знайоме до нудоти:

— Союз держав Чорної Орди (СДОР) проголосив намір провести у грудні в Ба-

тий-граді представницьку міжнародну конференцію, на якій будуть висунуті історичні мирні ініціативи.

— Колумбія на знак протесту проти ворожої політики Венесуели вийшла з оборонного альянсу Південної Америки і має намір приєднатися до співдружності Піднебесної Імперії.

Новини Вашингтона:

— Президент Конфедерації Ендрю Ван Лі у зв’язку з загостренням міжнародної ситуації вранці вилетів до Західного узбережжя, округ Санта Барбара, космічна база Ванденберг, із метою перевірки стану бойової готовності системи ПРО...

Кримінальна хроніка.

І одразу ж серед мерехтливих і нескінченного списку злочинів і злочинців, погляд Гайдука магнітно зачепився за повідомлення поліції округу Колумбія:

— Сьогодні о першій годині пополудні у квартирі на Спрінгфілд знайшли труп українського бізнесмена Віктора Безпалого...

Як у страшному сні автоматично натиснув кнопку TV-зображення: побачив, як коронери вивозять на візку зі знайомого під’їзду труп у чорному пластиковому мішку, побачив маску жаху на обличчі Ніни — дружини Безпалого, його переляканих дітей — Мар’яну і Джорджа — це тривало лише одну мить — і на екрані з’явилася ляльковата репортерка з риб’ячими очима, яка явно зчитувала текст з електронного суфлера:

— Вбитий Без...Без...палый, — із наголом на останньому складі (репортерка ледве подолала незнайоме прізвище), — можливо, був причетний до торгівлі зброєю. Поліція підозрює у вбивстві містера Гайдука — керівника українсько-американської компанії. Містер Гайдук — в екрані статично завис його офіційний фотопортрет, взятий із сайту Бюро — чорне волосся з першими ознаками сивини на скронях, коротка зачіска, темні, глибоко посаджені очі, сплюснений боксерський ніс, міцно стиснуті губи і важкий, підозріливий погляд: типовий італійський мафіозі, — подумав Гайдук. — Або давньоримський центуріон.

— Містер Гайдук, — продовжувала всезнаюча репортерка, — зник сьогодні зі свого помешкання на Канал-Роуд. Сусіди бачили, як він від’їжджав на таксі, що належить пакистанській компанії, яку підозрюють у зв’язках з екстремістським мусульманським рухом “Аль-Карім”...

Ось куди мене занесло, подумав Гайдук. Може, і справді податися до Ісламабаду?

Репортерка торохкотіла, не зупиняючись:

— Поліції стало відомо, що між Гайдуком і вбитим існував давній конфлікт. У компанії панувала атмосфера ворожнечі і взаємних звинувачень...

Білявий хлопець, що їх супроводжував, делікатно торкнувся його плеча.

— Треба їхати. Не звертайте на це уваги. Ми захистимо вас. Це справа Вогняної Саги та її людей.

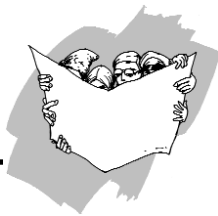
Гайдук повільно, як після важкого нокдауну, посувався у напрямку лімузина. Відчув нудотну слабкість. Тільки б не почати блювати. Знав: це — всеохоплюючий страх. Якщо його не подолати, загинеш.

Він глянув на Божену: ні чорні великі окуляри, ні чорна, як у шийтів хустка, що затуляла половину обличчя, не могли приховати того сумного факту, що племінниця Марти Джеферсон була жорстоко побита: на спухлому носі — біла скотчева наліпка з марльовими валиками для фіксації ніжних кісток, із-під окулярів виповзали синці, на нижній губі — тріщина, намащена маззю, на шії — сині странгуляційні смуги.

Незважаючи на те, що Божена була вдягнена в довгий балахон із темно-сірої джинсової тканини, який дуже склався на тюремне вбрання і приховував усі особливості її фігури і рухів, неважко було помітити, що дівчина ледве пересувається, постаречому повільно сідаючи до лімузина.

Гайдук запропонував їй сісти ззаду, але вона відмовилася.

Автомобіль рушив у напрямку канадського кордону, який вони мали перетнути в районі Огденсберга, деє посередині між Кінгстоном і Оттавою.



ТУРБОТИ НАШИХ ДРУЗІВ-ОДНОДУМЦІВ

Листи читачів оглядає
Надія КИР'ЯН

На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів, а це свідчить про те, що наша праця не марна. Читачі діляться своїми радощами й прикрощами, пишуть відгуки на наші публікації, зауваження, пропозиції тощо. Ми намагаємося їх враховувати, хоча це вдається не завжди — адже люди мають різні смаки, іноді те, що одному до вподоби, іншого дратує.

Дуже приємно читати рядки, які написала Ольга ПРОТАСЕВИЧ із Бердичева Житомирської області: “Шановне “Слово Просвіти”! Третій рік я передплачую тебе, читаю, шаную. Ти приходиш до мене завжди із цікавою, змістовною, актуальною інформацією. Я з тобою завжди розмовляю, як із добрим другом-однодумцем, відчуваю твою гарну енергетику, твою правду”. За фахом пані Ольга — санітарний лікар, вона людина творча, пише вірші, музику, співає в хорі. Передає віршоване побажання нашим читачам:

*Бережи свою душу,
як веселку у небі,
Що між сонцем й дощами
прокладає свій шлях.
Наші душі лечіть,
мов життя обереги,
Нас тримають і сяють
в променистих серцях.*

І ми бажаємо Вам, дорога Ольго Миколаївно, залишатися такою ж оптимісткою, чистою й світлою, незважаючи на будь-які труднощі нашого непростого життя.

А от старший науковий співробітник одного з Одеських ВНЗ (прізвища не названо), родом із Балтського району Одеської області поділився історією свого становлення як свідомого українця, для якого в 1990-х роках дивиною був навіть жовто-блакитний прапор, а мовою щоденного спілкування — російська. Поступово відкривав для себе правдиві сторінки української історії, з часом сам знайшов дорогу до Одеської “Просвіти”, останні десять років розмовляє лише українською, мріє про відродження українського села, висловлює побажання просвітянам активніше гуртуватися, бо роботи — непочатий край. “Дякую, шановна редакціє, за вашу газету, за таку потрібну працю, спрямовану на пробудження несвідомих і переродження їх у справжніх патріотів своєї славної й нескореної України”.

Дуже багато дописувачів надсилають свої роздуми з приводу сьогодення, розмірковують над тим, як сталося, що за 20 років незалежності нам не вдалося побудувати вільну, незалежну й справедливую країну, пропонують шляхи виходу з цієї ситуації. Характерно, що наші дописувачі розуміють, що ті, хто міння волю на хліб, не матимуть ні хліба, ні волі.

Так Галина САГАТЮК із Іллічівська Одеської області вважає свободу головним надбанням незалежної України. Вона слушно

пише: “Людство не знає випадку, коли підкорений народ був би заможним і щасливим. Таким може бути тільки вільний народ.

Фінляндія здобула незалежність на початку ХХ століття, і тепер вона — розвинена, заможна, цивілізована європейська країна. Учасники фінської кампанії 1939—1940 рр. свідчили, як несамоовито фіни відбивалися від Червоної армії, бо вони вже знали, що означає “це солодке слово — свобода”.

Чому ж наші сучасники не цінують отриманої свободи? Чому зустрічаються люди, які жалкують за Союзом? А за чим жалкувати? За Соловками? За ГУЛАГом? Чи за кріпацтвом, яке так звана робітничо-селянська радянська влада ввела для селянства? У центрі Європи! В середині ХХ століття! Дніпро, перегороджений кількома греблями перетворився на смердюче болото, в якому гине риба. А Чорнобиль! Отак дбала про нас і нашу землю чужа влада”.

Продовжує, розвиває цю тему Олександр КОЛОС із Києва: “Якщо всередині тієї чи іншої держави не створюються умови вільного розвитку для кожної людини, або так чи інакше порушуються її права, то така держава або стає агресором, або об'єктом агресії і втрачає свою незалежність чи зовсім зникає. Оце й є формула суспільного розвитку”.

Утім, свобода не може бути необмеженою — людина повинна розуміти, що є не лише права, а й обов'язки, і ти сам маєш обмежити власні бажання, якщо вони шкідливі для інших. Про це пише киянин А. М. МАТВИЄНКО: “Свобода слова — одна з основних засад демократії — все ж не повинна бути абсолютною. Там, де вона спрямована проти загальнолюдських законів моралі, проти державності країни, проти національних цінностей, вона не має права на існування. Бо така свобода слова руйнує духовність людей, спотворює їхній світогляд, не може сприяти формуванню здорового громадянського суспільства.

Дивовижно, нехайовірно, але “вільнотство” в такому плані притаманне самому міністрові освіти. Його ідеологеми живуть на сайтах Інтернету, “прикрашають” сторінки наукових праць, наклада яких заподадливо друкує харківське видавництво “Фоліо”, на кшталт: “Україна — країна папуасів”, “Українці — это искусственно выведенная порода” і австро-венграми свора преступников и предателей...” тощо. Такого не могло б бути в жодній демократичній державі, там рідна мова, нація в пошані, а влада стоїть на сторожі суверенітету”. Подібних листів багато.

Володимир МАКСИМЮК із Рівного прикро вражений, що українські співаки, навіть заслужені артисти (зокрема в листі йдеться про Марину Ліпінську), не вважають за потрібне послугуватися українською мовою.

Просвітяни Слов'янщини, що на Донбасі, глибоко стурбо-

вані антиукраїнською гуманітарною політикою нинішнього уряду:

“Хочемо сказати всій Україні: знайте, люди, далеко не всі наші земляки підтримують “до-нещких” у їхньому прагненні зламати українців через коліно. На жаль, народ наш значною мірою зденаціоналізовано, проте не скрізь. Людей, які розуміють наслідки українофобства сучасного уряду, стає більше, особливо серед молоді”, — пишуть активісти “Просвіти” з селища Билбасівка Слов'янського району Людмила ВЕЛИЧКО та її колеги (всього 30 підписів). У своєму районі вони займаються просвітницькою роботою, закликають гуртуватися, щоб змусити владу прислухатися до народу.

Ігоря КІЧАКА з Коломиї, політ'язня 1951—1970 рр. турбують недостовірні факти про Степана Бандеру в довідникові про визначних людей “Вони змінили світ”, що вийшов нещодавно в Донецькому видавництві “Горі-Трейд” (упорядник Ірма Левашова). Він просить читачів видання звирати цю інформацію з науковими джерелами.

Багатьох наших дописувачів хвилює ситуація з музеєм Тараса Шевченка в Каневі, вихолощення у відновленому проєкті українського духу, заплановане будівництво поблизу вертолітних майданчиків тощо.

“Ми обурюємося й протестуємо, — пишуть представники інтелігенції з Кролевеця Сумської області. — Вважаємо, що якби було публічне обговорення цієї теми, то всі українці стали б на захист проєкту видатних фахівців-шевченкознавців В. Кричевського і П. Костирика. Адже їхній проєкт найкраще передає дух вільної, демократичної, Духовної України”.

Багато листів отримуємо на мовну тематику. Дуже приємно було прочитати, що група студентів курсів підвищення кваліфікації НКК ДПАУ висловлюють вдячність улюбленому педагогові — “талановитому мовнику, яскравому, неординарному фахівцеві, державному службовцю 8-го рангу Наталії Мельниченко, авторові проєкту “Державна мова у діловодчому контексті для закладів післядипломної освіти системи ДПС України”: “Більше десяти років діє проєкт і тисячі слухачів уже знайомі з викладацькою майстерністю Наталії Іванівни. П'ять років тому ми вперше почули лекції цього викладача, і щоразу нетерпляче чекаємо саме її талановитих лекцій. Педагог у третьому поколінні, Наталія Іванівна, там рідна мова, нація в пошані, а влада стоїть на сторожі суверенітету”. Подібних листів багато.

Редакція вдячна всім нашим дописувачам. Ми вас любимо за вашу активність, патріотизм, людяність, доброту. Переконані — завдяки таким людям, яких дуже багато, ми побудуємо вільну й заможну Україну, де буде добре жити всім.



«НАМ НА ДВОХ — 168!»

Так говорять про себе Віра й Анатолій Дромарецькі. Пенсіонерами стали чверть віку тому. Хоч усе життя працювали на відповідальних роботах (Віра — державним хлібним інспектором, Анатолій — начальником хлібо-виробництва в “Київ-Мліні”), тепер мають на двох 2000 грн пенсії. Щоб прожити, родина залишила Київ і переїхала в Лютий, звідки родом пані Віра, в її батьківську хату. Двоє літніх людей

зуміли перетворити своє обійстя на чарівний сад, де на шести сотках ростуть магнолії, кизил, лікарські трави, квіти, зелена травичка...

Виступають на радіо, беруть участь у художній самодіяльності. Молодь вчиться у них цінувати дружбу, кохання, любити природу. А ще подружжя Дромарецьких — передплатники “Слова Просвіти”.

Власкор.

МІСТО ЯК ТЕКСТ

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

Постановою Президії ВАК України №1—05/1 від 26.01.2011 року збірник наукових праць “Ніжинська старовина” внесений до переліку фахових видань з історичних наук. Ця подія порадувала не тільки видавців — Центр пам'яткознавства НАН України й Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, авторів, а й читачів, які цікавляться історією рідного краю.

Ніжинознавчі студії регіональної історії та пам'яткознавства зініціювали 2005 року ніжинські історики Олександр Морозов і Сергій Зозуля. Вони й сьогодні є відповідальними секретарями видання. За шість років опубліковано цікаві дослідження з проблем ніжинознавства, а також пам'яткознавства Північного етноісторичного регіону України (Північно-Дніпровського Лівобережжя загалом). Як зазначили учасники презентації одинадцятого випуску, шойно видрукуваного в Києві за фінансової підтримки Українського товариства охорони пам'яток історії та культури й Ніжинської міської ради, Ніжин — єдине місто в Україні обласного підпорядкування, яке може похвалитися таким виданням. Має для цього історичний, джерелонавчий та науковий потенціал.

У збірнику найбільший розділ присвячений ніжинській родині Спаських. Ім'я Івана Георгійовича Спаського, засновника Ніжинського окружного музею та головного охоронця фондів відділу нумізматики Державного Ермітажу в останні роки життя присвоєно Ніжинському краєзнавчому музею. Про його наукову та музейну діяльність, життєві шляхи розповідають колишні колеги, родичі, уч-



ні й послідовники з Санкт-Петербурга, Києва, Москви, Чернігова, Ніжина.

Цікаві “Ретроспективні огляди”, “Ніжин археологічний та літописний”, “Історія Ніжинщини імперської та постімперської доби”, “Пам'ятки”, “Видатні ніжинці”, “Архівні знахідки”, “Рецензії, дискусії, повідомлення”, “Краєзнавча мозаїка”.

Серед авторів — доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України Микола Котляр, доктор історичних наук, професор Марина Скржинська, доценти Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Євгенія Страшко і Петро Моціяка, доктор мистецтвознавства, головний науковий співробітник відділу нумізматики Державного Ермітажу Євгенія Щукіна, наукові співробітники музеїв Ніжина, Чернігова, Конотопу. Редакційну колегію очолює доктор історичних наук, професор, керівник східноукраїнського регіону УТОПІК Сергій Посохов.



Марія КУЧЕРЕНКО

Із кожним роком дедалі коротшим стає список друзів, знайомих, художників-колег, які могли б сказати своє слово про світлої пам'яті митця Віктора Зарецького. Мов яка чорна сила вириває з нього імена тих, хто уособлює українську справжність, тих, які назавше залишили в українському бутті свій глибокий слід. Так, 7 січня цього року пішла у Вічність Михайлина Коцюбинська — відомий літературознавець, філолог, активна учасниця руху шістдесятників, жінка, глибоко переконана в азбучній істині: “...внутрішня свобода допомагає виробити прямоходіння і прямостояння”. Її єднали з мистецькою родиною Віктора Зарецького та Алли Горської найсвітліші помисли та найтепліші почуття, а жакливе вбивство подруги залишило в душі незагойну рану до кінця життя.

Проте, хвала Богові, у залі музею ще можна було бачити митців старшого покоління, які так чи інакше своє життя пов'язували з цією мистецькою родиною; вони були широко раді зустрічі один з одним. На вечорі пам'яті з теплим словом про Віктора Зарецького виступили художник Іван Григор'єв, архітектор Степан Сліпеч, громадські діячі — Олесь Сергієнко, Любомир Пиріг, один із перших мистецтвознавців-біографів Віктора Зарецького Олесь Авраменко.

Олексій Зарецький, науковець-філолог, один із засновників Центру українсько-польських студій, відкрив вечір пам'яті презентацією книжки про батька. Її щедро ілюстровано творами художника, які становлять окрему, вельми яскраву сторінку в історії українського живопису. “Пошуки коріння” — здається, місткішої назви книжки, яка являла б духовну домінанту Віктора Зарецького, годі й знайти. У ній з численних статей, нарисів — з усього того розмаїття голосів — постає трагічна доля людини, митця, за влучним виразом Євгена Сверстюка, поставленого “обличчям до порожнечі”. Немоżliвість творчої самореалізації, самовиявлення, офіційне неприйняття, атмосфера цілодобового кадебістського стеження, систематичне залякування... А понад усім цим — моторошне, “з багатьма невідомими”, вбивство дружини Алли Горської, котре так підло перекаліфікували як родинний конфлікт. Ні, вона була не просто дружиною — вона була другом, колегою, однодумцем, людиною, яка заповнювала увесь духовний простір, витісняючи своєю світлою енергією розпач і зневіру. До кінця життя Віктор Зарецький так і не впорався із цією втраченою... Та трагедія пролягла глибоким тектонічним розломом через усю його долю. Він довго хворів після смерті дружини, він вчився жити без неї — піднімати на ноги сина, шукати у творчості своїх шляхів, свого спілкування, проте ця наука життя потребувала надто великих, надлюдських зусиль. Спершу й зовсім безуспішних. “Психологічно батько ніби розпадався на частини, — розповідає Олексій Зарецький у своїх спогадах про смерть матері. — Він повторював: “Мені прикололи до пальця калину, я її з'їв, Алла жива”. Батько прийшов до відносної норми лише через кілька місяців. Спокійно говорити на цю тему він не міг до самої своєї смерті в 1990 році”.

І все ж Віктор Зарецький не жив, як біблійний Йов на попелищі — його працьовитість була подиву гідна. Він ледь не цілодобово священнодіяв над полотнами, багато експериментуючи, наполегливо шукаючи шляхів художнього самовираження. Здавалося, йому була вже зовсім байдужою офіційна думка, і так перебував у стані цілковитого відторгнення. Сам Бог знає, на що тоді жив, бо на замовлення майже не писав. Як надто щедра людина, роздаровував свої картини друзям, знайомим. Проте деякі з них після загадкової смерті Алли Горської боялися брати їх навіть у подарунок.

Усі, хто знав цей дивовижний творчий тандем Віктора Зарецького та Алли Горської, відзначали, що це були різні за темпераментом, проте рідні за світосприйня-

ЗАЛИШИТИСЯ ВІЛЬНИМ...

6 квітня Національний музей Тараса Шевченка в рамках проекту “Територія слова” провів вечір пам'яті Віктора ЗАРЕЦЬКОГО.

Цей вечір залишив по собі відчуття світлої ностальгії за тією духовною справжністю, яка назавше відійшла разом із цілим поколінням — безборонним у своїй щирості, сповненим потужного творчого потенціалу, нагромадженого за тривалий час духовного підпілля.

Разом із тими, які в умовах ідеологічної задухи суспільні інтереси ставили понад особистим, які, безоглядно переkraюючи власні долі, впливали на життя нації, на її духовне становлення, — як, зрештою, і належить справжній національній еліті. Те покоління, пробуджене “великим дзвоном” ХХ з'їзду, заздалегідь назвали ренесансним. Однак невдовзі у тій назві абсорбувалася вся гіркота втрачених ілюзій разом із усвідомленням власної приреченості — якщо не фізичної, то духовної.



тям люди. Алла була вічним двигуном, який приводив у рух усе навколо неї, Віктор Зарецький відзначався спокійним характером, поміркованістю — згадували на вечорі пам'яті знайомі, друзі. Проте вистояти пещеру могли знайти свій вияв тільки в монументалізмі, вона швидко зламала спротив чоловіка, який марно намагався довести: його ніша в мистецтві — живопис. Здавалося, її запал, її несамовита, бунтівна енергія могли знайти свій вияв тільки в монументалізмі. Попри надзвичайно довгий, трудомісткий шлях створення монументального шедевра (отримання замовлення через оформлення безлічі документів, ходіння по різних інстанціях, пробивання матеріалів, створення мистецької бригади однодумців, будівництво надійного риштування...), Горська не відступала ні на крок від свого задуму, бо завше бачила кінцевий результат, і та вимріяна картина робила її натхненно-несамовитою. Віктор Зарецький у своїх спогадах розповідав, що поет Григорій Сiniця накульгував, Алла — жінка, тож йому доводилося під час створення панно “Птах” самотужки винести на рівень третього поверху 3 тонни цементу. Навіть усім відомий акт вандалізму — знищення ректором університету Шведем вітражу із зображенням Шевченка й України-матері, яке для всієї творчої групи — Віктора Зарецького, Панаса Заливахи, Людмили Семикіної — стало жакливим випробуванням на міцність, — не зломило духу Алли Горської, не згасило її захоплення монументалізмом.

Віктор Зарецький за життя дружини завше був у гущі громадського життя. Якійсь час, після Леся Танюка, очолював Клуб творчої молоді. Був одним із підписантів, тепер уже історичного, листа 139-ти (1968 р.). Та згодом полишив правозахисну діяльність і решту життя присвятив винятково живопису, поет не на жарт переймався, що за вільнорумство буде позбавлений розкоші цілком належати мистецтву. Тож приміряв на себе роль дивакуватого художника, “якому закони не писані”. Саме такий “творчий статус” дав митцю змогу з головою зануритися в нонконформізм, аби передати часом у вельми чудернацьких обра-

зах, зокрема через ляльковий світ, своє зашифроване сприйняття радянського способу життя.

Він пройшов нелегкий шлях шукання себе в мистецтві — від національної семантики до орнаментальної символіки, від карнавальної естетики до епатажності. Проте чи не найцікавішими є так звані кліматівські твори. Через них Вікторові Зарецькому часом закидали вторинність, ніби на хвилю забувши: декоративність, тяжіння до символічної орнаментики, соковитої яскравості кольорів, отого дивовижного свята душі завжди було властиве українській душі, задивленій у красу світу. “Мистецтво повинно бути святом душі і воно повинно втішати, — підбив підсумок своїх творчих пошуків Віктор Зарецький. — Собори, вітражі,



розписи, ікони, блиск золотих оправ, коштовна мозаїка — все це створює враження світла. Душа перебуває в аурі прекрасного. У соборі вінчали, хрестили, відпускали гріхи, відправляли похорони. Все це перетворювалося в Соборі у певне таїнство. Був якийсь елемент казки. Як без цього жити? А нині народжується дитина, її загорнули в ковдру і принесли з лікарні. І все. Вінчання замінюють сірим ритуалом у загсі. Померла людина — засунули труну в автобус, повезли на цвинтар і закопали. А де втамувати смутку, де виплакати горе?”

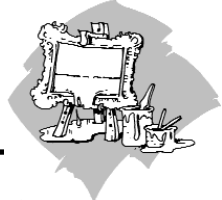
...Він так і не зумів за решту свого життя виплакати свого горя. В жодному зі створених його дивовижною уявою світів не спочила його самотня душа (чи не тому він так наполегливо шукав шляхів до них?). Так, ніби не стало йому снаги розчинити своє невимпкане горе в яскравих барвах світу, скільки б не переливав їх у свої дивовижні картини. Його епікурейство завжди гірчило...

Коли наприкінці 1980-х повівся вільним вітром, конформізм Віктора Зарецького всерйоз зацікавив зарубіжних знавців мистецтва. Приїхали і на аукціон Крісті відібрали кілька картин. Роботи митця почали активно скуповувати картинні галереї та приватні колекціонери. Так за кордон було вивезено близько тисячі робіт. Проте світове визнання не принесло надто великої популярності в Україні. До того ж створена разом із другою дружиною, художницею Майєю Григор'євою мистецька студія, в якій наприкінці навчалася близько 200 осіб, 1985 року “прикрили”. Це була неабияка поразка його життя.

Усе життя будучи невизнаним, Віктор Зарецький, нарешті, отримав право виїзду за кордон, проте хвороба стала перешкодою до цього. Перша персональна виставка митця відбулася тільки 1989 року, коли вже руйнувалася тоталітарна система. А за рік Віктора Зарецького не стало. Друга виставка, представлена 1992 року в Національному музеї, мала приголомшливий успіх...

День пам'яті Віктора Зарецького був не так вечором спогадів, як дієвою розмовою — як зберегти те, що ще можна зберегти? Хвилюючим був виступ художниці, голови Донецької обласної організації Союзу Українок Людмили Огнєвої. Пані Людмила ось уже не перший рік бореться за збереження мозаїчних панно, виконаних творчою групою шістдесятників — Аллою Горською, Віктором Зарецьким, Григорієм Сiniцею, Галиною Зубченко, Борисом Плаксієм — в Донецьку та Маріуполі, добивається внесення їх до Державного реєстру нерухомих пам'яток — об'єктів культурної спадщини. Людмила Огнєва організувала лист української інтелігенції до президента, де, зокрема, говорилося: комерційні структури нищать шедеври національної культури; сплюндровано панно “Жінка-Птах”; не розконсервовано замуроване панно “Дерево життя”; під загрозою знищення опинився мозаїчний комплекс “Школа”. “Знаючи, як “врятували” у Донецьку 2002 року мозаїку “Жінка-Птах”, передбачити долю мозаїчного комплексу “Школа” не складно”, — обурюється пані Людмила. Так, безперечно, боротьба за збереження пам'ятних мозаїчних панно, які є культурним надбанням України, за правління “донецьких” — не що інше, як битва з вітражами. Але як без таких дон-кіхотів?

На вечорі пам'яті було презентовано й інформаційний портал on-line музею Віктора Зарецького, створений Олександром Буцаном. Для створення музею використано один із найавторитетніших у світі формат raisonne. Це одночасно монографія і музей із вичерпним переліком творів митця. Твори класифіковано за періодами творчості, напрямками, технікою та ін. Raisonne викладений кількома мовами, насамперед англійською, аби до нього мав доступ цілий світ. Досі у raisonne традиційно представляли першорядних класиків. Пропонований проект, звісно, буде розширюватися, його представлять іменами митців, які зробили свій внесок не тільки в українську, а й у світову культуру. І перший з них — Віктор Зарецький — митець неординарного таланту, який, попри всі перипетії долі, залишився вільним митцем і вільною людиною.



“Папір поступово мені розкривався, давав зрозуміти, що можна робити багато надзвичайних речей”.



БІЛОМЕРЕЖИВНИЙ СВІТ ПАПЕРОВОЇ МАГІЇ

З Асею Гонцею, відомою авторкою паперових статуєток, моделей історичного одягу, венеціанських масок тощо, художницею, про яку писали, що вона може заробити 2 тисячі гривень за ніч, створивши одну свою роботу, ми познайомилися на Шостому Весняному Київському міжнародному ярмарку “МЕДВІН-2011”, де вона проводила майстер-клас зі створення паперового шрифту. Мене вразило, як усе просто. Білий аркуш і вузькі стрічки з кольорового паперу, які клеять “на ребро” за контурами літер і супровідних малюнків. А виходить надивовижу свіжий і яскравий різнобарвний виріб, об’ємний та оригінальний, можна сказати, дуже пасхальний. Ось так людська уява здатна буквально з нічого створити щось прекрасне. Саме унікальність технологій, які художниця використовує у своїх роботах, і зробила її відомою та закріпила за нею авторську методологію створення паперової скульптури й паперового рельєфу. В мистецькому світі Ася асоціюється з тримірною паперовою пластикою.

Ася Гонца, у дівочтві Чуприна, народилася у батьків-художників, тож, як вона жартує, вибору в неї не було — тільки мистецтво. 1999 року Ася закінчила Черкаську дитячу школу мистецтв. З 1994-го бере активну участь в обласних і шкільних виставках, згодом у студентських. 2001-го — відвідала міжнародний симпозиум творчої молоді у Франції. 2004 року закінчила Канівське училище культури і мистецтв, 2010-го — Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Із 2007-го активно виставляє свої роботи. У повсякденному житті присвячує себе викладанню у ДСШ “Веселка” та приватній художній студії “Глорія”. Як людина активна, цілеспрямована, альтруїстична з минулого року займається проведенням обласного конкурсу для талановитих дітей та молоді “Таланти твої, Черкашино” і очолює обласну громадську організацію “Світовид”. Фізично “розривається” між Черкасами й Києвом, але встигнути зробити якомога більше — її кредо. Сьогодні Ася ГОНЦА — гість нашої газети.



— Як сформувався Ваш мистецький світогляд і як вдалося виробити творчій натурі таку надзвичайну дієвість?

— Навчалася я в Черкаській школі мистецтв, де працювала моя мама. Тож виросла в середовищі, де люди переймаються лише мистецтвом. У цьому навчальному закладі комплексно підходять до виховання творчої особистості. Там я займалася хореографією, театральним мистецтвом, музикою, фортепіано. Ще вивчала іноземні мови. Десь 8 років я навчалася на хоровому відділенні, а потім вирішила вступати до хореографічного училища, яке через травму закінчила лише умовно. І, мабуть, то на краще, що доля так вирішила, бо стала тим, ким стала.

— Тепер зрозуміло, чому всі Ваші статуєтки такі витончені, наче танцюристи.

— У моїй душі танці повсякчас. Моє бажання танцювати наразі відтворюється в створенні одягу. Якщо щось шию для себе, то це або спіднички, що нагадують балетні пачки, або обов’язково щось концертне. Моя мама у школі була заввідділу образотворчого мистецтва. Художниця, вона викладала малюнок, живопис, композицію, ліплення, декоративно-ужиткове мистецтво, діти працювали і з пап’є-маше, і шили ляльки. А я фактично жила у мамі в класі. І тоді вже здивувалася такій думці, що роботи дітей, які я бачу просто перед собою, часом подобаються мені більше, ніж твори видатних і відомих митців. Мабуть, це у подальшому і при-

вело мене до створення конкурсу. І ще впродовж життя я постійно відвідувала мистецькі виставки, батько добре ознайомив мене з мистецтвом оформлення книжки, він дизайнер.

— Тож проведення конкурсу стало для Вас справою честі, як для викладача та художниці від роду?

— Коли я побачила, скільки талановитих дітей у центрі України не мають можливості показати себе, продемонструвавши здібності, зрозуміла — час діяти. Раніше такі конкурси були на заході, на сході України, в Києві, а в центральній — не було. Ми шукаємо дітей у школах образотворчого мистецтва, і в школах мистецтв, де є такий відділ. Їх на Черкащині близько 20-ти. Ми про всі ці шко-

ли знаємо, спілкуємося з ними, і, раніше усі, хто зустрічався на обласних виставках, час від часу жалілися одне одному, що нема такого конкурсу, на який би хотілося їхати, на якому хотілося б показати талановитих дітей, відчути гордість за перемогу учнів. На виставці, на відміну від конкурсу, не можна побачити власне дитину, а тільки готову роботу. А дитяча робота без автора наче втрачає в барвах. Також пленери й конкурси відкривають дітям можливість поспілкуватися з заслуженими художниками України, що дуже важливо для початківців, і між собою. Почути обґрунтовану критику майстра, цікаві зауваження, розповіді з власного досвіду, що ще формує митця?

Почалося все з того, що я перемогла у конкурсі “Молодіжний лідер Черкащини в галузі культури і мистецтв”. Там був такий тренінг — створювалися ініціативні групи, що розробляли ідеї, нові проекти.

І от ми на цьому тренінгу розробили проект конкурсу. Прийшла думка, що це вкрай необхідно, і взятися за справу маю саме я.

— А лідером громадської організації коли стали?

— Саме тоді. Зареєстрували організацію, розробили статут і подолали безліч бюрократичних перешкод. Прописавши та затвердивши проект конкурсу, презентували обласним головам, але не знайшли жодного відгуку. Потім ми прийшли до начальника Управління у справах сім’ї, молоді та спорту. Нас зустріли там привітно. Раніше були лише спортивні проекти й проекти з підтримки бідних сімей. А про підтримку талановитих дітей ніхто не подбав. Тому це їх зацікавило. Зверталися і до Міністерства

культури. Але його допомога виявилася дуже сумнівною.

Зараз у нас триває перший відбірковий тур, діти надсилають свої роботи. Проведення конкурсу — складна, але дуже цікава справа, фактично це справа моєї родини.

— А Ваша власна творчість? Ви не просто художник, а й методист, написали методичний посібник до предмету за вибором “Паперова пластика” та програму до цього предмету, працюєте над книгою. Скажіть, звідки в людини береться така наснага — з простого білого аркуша зробити щось прекрасне? Що Вас так манить до паперу — його чистота?

— Захоплення білим, як сказав мій батько. Так називалася (з його легкої руки) моя перша персональна виставка. Мене часто запитують, який вплив на мою творчість мало мистецтво оригамі, і я колись навіть ображалася на це. Насправді я ніколи не захоплювалася японською культурою. Скоріше тут можна говорити про наше, українське мистецтво витинання. Я, хоч і є розробником методології, не можу сказати, що це ноу-хау світового рівня. Багато митців у світі працює в цій техніці. Але в Україні цим мало хто займається, бо тут потрібна і терплячість, і витривалість, і безсонні ночі, і професійні інструменти. Ножі, щоб робити паперове мереживо. Я починала працювати з дуже незручними ножами, які ламалися, кришилися... З часом запаслася інструментами, до речі, японськими. Вони мають специфічну заточку, ширину леза, одне слово, багато нюансів. Чим довше працюєш, тим вимогливіший до

інструментів стаєш. Узагалі, починала я бавитися витинанням у 9 років. Створили сімейний альбом різьблених персонажів. Навчаючись у хореографічному училищі, я також, повертаючись додому, щось різала манікюрними ножицями, клеїла. Ніколи не полишала улюбленої справи.

Розумієте, бути просто донькою Ганни Юріївни Чуприни, викладачки, випускниці якої відомі художники, що виставляються, мені в житті було не цікаво. Я мала стати достойною свого імені. Історичний костюм також прийшов до мене з дитинства. Дома в нас завжди було багато костюмів, які мама шила на виставку до школи мистецтв. А сам предмет “паперова пластика” з’явився на другому курсі університету, тоді я зрозуміла, що можна робити і складніші речі, ніж просто витинанка. Я прийшла тоді додому і почала цей папір різати, мучити, і він поступово мені розкривався, давав зрозуміти, що можна робити багато надзвичайних речей. Я дуже була захоплена тими можливостями і намагалася уповні їх використати.

— Читала, що Ви — комерційно успішна майстриня. Як продаються Ваші роботи?

— Останнім часом не дуже. Взагалі, я чула, що роботи мої недовговічні, що вони не “повертають” витраченої праці, і таке інше. Але працюєш не заради продажу. З власними роботами мені розлучитися важко. Художник завжди творить для себе, і любить кожний свій твір, наче дитину...

Спілкувалася
Людмила ІЛЬЄНКО





Галина АНДРОЩУК
Фото Назара СИВУЛЯКА

СВЯТО САМОСІЙНОГО ГЕНІЯ

Георгій Гарас, художник-аматор із села Вашківці, що в передгір'ї буковинських Карпат, пробудив у кінці 60-х на початку 70-х в українців генетичний потяг до одного з найнаціональніших видів народного мистецтва — вишивки. Та хіба тільки в українців?! У ті роки його витончені, самобутні, неймовірно гармонійні узори, які тішили око на виставках і в експозиціях найпрестижніших виставок і музеїв, здається, вишивав увесь світ. Особливо популярні творіння Гараса були в діаспорі Європи й Америки. Сам же художник мріяв про великий і розкішний альбом, у якому були б зібрані всі його твори. Але його мрії здійснитися не судилося. Точніше, судилося тільки через більш як 40 років після його відходу в засвіти — альбом “Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса”, який видали Богдан і Зоряна Сивуляки. На жаль, їм вдалося зібрати тільки 1,5 тисячі узорів, а скільки їх втрачено, розсіяно по світу? Можливо, втричі більше, адже ніхто точно не знає, скільки



Хранителька спадщини Георгія Гараса Наталя Мар'янчук веде екскурсію у садибі-музеї Георгія Гараса

шедеврів створив Майстер... Та все ж мрія його здійснилася. І як тут не повіриш, що рукописи не горять! Бо хіба не Боже проведіння привело у село Вашківці, на батьківщину Гараса, подружню пару зі Львова Богдана і Зоряну

Сивуляків і підвело до хвіртки ошатної, біленької хати у садочку, повитої виноградом і живими квітами знадвору і завітчану вишитими рушниками всередині? Вразила їх не тільки краса художніх витворів Майстра, а й подвиг його дружини — Євдокії Петрівни, яка в пам'ять про чоловіка після його смерті 1971 року перетворила рідну хату на музей, а сама жила у стайні, яку обладнала під житло. Сама ж господиня, помітивши щире зацікавлення гостей і почувши, що вони поліграфісти, зізналася їм про свою заповітну мрію — видати повне зібрання Георгія Олексійовича. Після цієї зустрічі зав'язалася дружба і розпочалася робота. В останньому листі до Сивуляків Євдокія Петрівна незадовго до смерті просила “не дати пропасти праці її чоловіка”.

Зоряна та Богдан хотіли якнайшвидше виконати цей заповіт. Але тільки вийшовши на пенсію, вони змогли присвятити себе цій святій справі. Ще й синів своїх із невістками залучили. Як фа-

хівці-поліграфісти, вирішили видати альбом його творів. Щоб полегшити завдання, створили Фонд імені Георгія Гараса, і розпочалася важка, копітка робота. А з нею і пошуки коштів. І от, нарешті, мрія Гарасів і Сивуляків здійснилася. Видавництво “МС” видало альбом “Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса”, до якого увійшло понад 1500 візерунків. Окрім того, це академічне видання супроводжується статтею вченого секретаря Львівського держуніверситету Григорія Чопика про життєвий і творчий шлях самосійного генія орнаменту Георгія Гараса, відгуками про його доробок відомих людей, представників різних держав, яким пощастило ознайомитися зі світом візерунків Г. Гараса українською й англійською мовами.

Не забувають про свого знаменитого земляка і на його батьківщині. Це засвідчили і широкі масові заходи з відзначення 110 річниці від дня народження Георгія Гараса по всій Буковині. Зокрема у Чернівецькому краєзнавчому музеї відбулися урочистості, в яких взяли участь представники влади, громадськості й творчої інтелігенції краю. Присутні оглянули експозиційну виставку, на якій були представлені оригінальні узори Г. Гараса різних років, що зберігаються у фондах музею, вишиті ним і його дружиною Євдокією Петрівною рушники, сорочки, матеріали й фотодокументи про творчість орнаменталіста, його листування з шанувальниками, зокрема, чернівецьким краєзнавцем Мірною Мінтенком, уже згаданий альбом “Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса”, а також чудові вишивки сучасних чернівецьких майстринь, зокрема, великої шанувальниці Майстра — журналістки Олени Чайки. Добрим словом згадали незабутнього

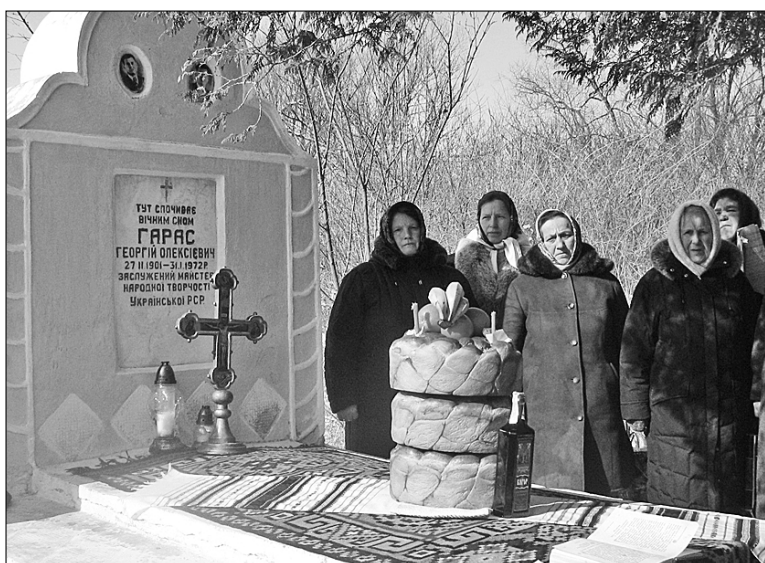
орнаменталіста начальник обласного управління культури Іван Петрусяк, заступник виконавчого директора благодійного Фонду імені Георгія Гараса Назар Сивуляк, завідувачка методичного відділу обласного краєзнавчого музею Євдокія Антонюк-Гавришук, журналіст і мистецтвознавець Микола Шкрібляк, майстер народної творчості Микола Покиданець та ін.

Пом'янули Георгія Олексійовича Гараса у річницю його народження і в його рідному містечку Вашківці Вижицького району. Про увічнення пам'яті художника дбають не тільки нинішні хранителі садиби-музею народного майстра і спадкоємці його творчої спадщини Наталя Мар'янчук та її син Володимир.



Зоряна Сивуляк — видавець альбому “Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса”

Берегти дорогоцінні скарби самосійного генія допомагає родичам селищна рада на чолі з головою Миколою Перчем, і районна влада, підтримують і громадські організації, особливо Вижицька “Просвіта” під орудою великого і дієвого патріота Дмитра Никифорука.



На могилі Георгія Гараса

СЛОВО *Прогвіта*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА ТРИВАЄ
Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

на 1 місяць

4 грн 77 коп.

на півроку

25 грн 77 коп.

на 3 місяці

13 грн 71 коп.

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”



Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора

Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР'ЯН

Відділ культури

Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури

Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти

Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор

Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301217
Наклад у квітні — 20 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

